

**ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KATILIM
BANKASINA DÖNÜŞÜMÜ VE KATILIM
BANKACILIĞI SEKTÖRÜ SWOT ANALİZİ**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
FİNANS VE BANKACILIK ANABİLİM DALI**

Şenay Selin CAN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU**

**ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KATILIM BANKASINA DÖNÜŞÜMÜ VE
KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜ SWOT ANALİZİ**

Şenay Selin CAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Finans ve Bankacılık Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Aralık 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ/ PROBLEM	13
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	13
1.BANKACILIK KAVRAMI VE BANKACILIĞIN GELİŞİMİ	14
1.1.Bankacılık Kavramı.....	14
1.2. Bankacılığın Dünyadaki Gelişimi	14
1.3. Bankacılığın Türkiye’deki Gelişimi	15
1.3.1. Cumhuriyetten Önce Ülkemizde Bankacılık.....	15
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı.....	16
1.3.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi(1923-1932)	16
1.3.2.2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem (1933-1944).....	18
1.3.2.3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem (1945-1959)	18

1.3.2.4. Planlı Dönem (1960-1980)	18
1.3.2.5. 1980 Sonrası Türk Bankacılığı.....	19
2.FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ.....	21
2.1. Faizsiz Bankacılığa Genel Bakış	21
2.2. Faiz Kavramı ve İslam’da Faiz Yasağı	25
2.3. Faizsiz Bankacılık Ürünleri ve Faaliyetleri	28
2.3.1. Faizsiz Bankacılıkta Fon Toplama Faaliyetleri	28
2.3.2. Faizsiz Bankacılıkta Fon Kullandırma Faaliyetleri	29
2.4. Faizsiz Bankacılığın Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri	32
2.5. Faizsiz ve Geleneksel Bankacılığın Karşılaştırılması	37
2.6. Literatür Taraması	45
3.TÜRKİYEDE FAİZSİZ BANKACILIĞIN GELİŞİMİ	50
3.1.Özel Finans Kurumları (1983-2005).....	50
3.1.1. 1983-1999 Arası Dönem	50
3.1.2. 1999-2005 Arası Dönemi	51
3.1.3. 2005 ve Sonrası Dönem	55
3.2. Ülkemizdeki Özel Finans Kurumları	57
3.2.1. Al Baraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu	57
3.2.2. Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu	58
3.2.3. Anadolu Finans Kurumu	58
3.2.4. İhlâs Finans Kurumu	58
3.2.5. Asya Özel Finans Kurumu.....	59
3.3.Ülkemizdeki Katılım Bankaları.....	60
3.3.1. Özel Sermayeli Katılım Bankaları	60
3.3.1.1. Al Baraka Türk Katılım Bankası	60
3.3.1.2.Kuveyt Türk Katılım Bankası	60
3.3.1.3. Türkiye Finans Katılım Bankası	60
3.3.2. Ülkemizde Kamu Sermayeli Katılım Bankaları	61
3.3.2.1. Ziraat Katılım Bankası.....	61
3.3.2.2. Vakıf Katılım Bankası	61
3.3.2.3. Emlak Katılım Bankası	61
3.4. Türkiye Katılım Bankaları Birliği.....	62

4.ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KATILIM BANKASINA DÖNÜŞÜMÜNÜN SAĞLADIĞI FAYDALAR.....	63
4.1. Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankasına Dönüşümü	63
4.1.1. Özel Finans Kurumları ile İlgili ilk Düzenlemeler	63
4.1.2. 4389 Sayılı Bankalar Kanununun Özel Finans Kurumları ile İlgili Olan Düzenlemeleri.....	66
4.1.3. 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun Özel Finans Kurumları ile İlgili Olan Düzenlemeleri	67
4.1.4. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ile Katılım Bankalarına Yönelik Gelişmeler	68
4.2. Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankasına Dönüşümünün Faydaları	70
4.3. Swot Analizi	73
4.3.1. Literatürde Swot Analizi.....	74
4.4.Türkiye’de Katılım Bankacılığı Swot Analizi	79
SONUÇ	81
KAYNAKÇA.....	84
TABLolar LİSTESİ	92
GRAFİKLER	93
ÖZGEÇMİŞ	94

TEZ ONAY SAYFASI

Şenay Selin CAN tarafından hazırlanan “ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KATILIM BANKASINA DÖNÜŞÜMÜ VE KATILIM BANKACILIĞI SEKTÖRÜ SWOT ANALİZİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU

Tez Danışmanı, Finans ve Bankacılık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Finans ve Bankacılık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 20/12/2022

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Saim KAYADİBİ(KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU(KBÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Fatih CANBAZ(BAİBÜ)

ONLİNE

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Müslüm KUZU

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Şenay Selin CAN

İmza:

ÖNSÖZ

Hayatım boyunca her konuda yanımda olan, beni destekleyen canım aileme ve bu tez çalışmasında bilgi ve tecrübelerini her daim aktaran sayın hocam Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU' na katkılarından ötürü çok teşekkür ederim.

ÖZ

Dünyada İslami Banka ya da faizsiz banka olarak adlandırılan faizsiz bankacılık sistemi Türkiye’de ilk olarak Özel Finans Kurumları ismiyle faizsiz bankacılık prensipleriyle hizmet vermeye başlamışlardır. İslam dininde faizin yasak olması sebebiyle dini hassasiyeti olan insanlar ellerindeki tasarruflarını değerlendirmek, ekonomiye katmak için faizsiz bankaları tercih etmektedirler. Ülkemizde özel finans kurumları adıyla 1985 yılında faizsiz bankacılık başlamıştır. Kuruldukları yıldan 1999 yılına kadara Bakanlar Kurulu kararnamesi ile faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1999 yılında 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlardır banka statüsü kazanmışlardır fakat hukuki alt yapılarının daha sağlam olması 2005 yılında 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alınarak olmuştur. Bu Kanunla isimleri Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir ve bu kanun kapsamında faaliyetlerine devam etmektedirler. Katılım bankaları faizsiz bankacılık ilkeleriyle hizmet vermeye devam etmektedirler. Fon toplama ve fon kullandırma faaliyetleri İslam’ın yasak kıldığı faizden uzak durarak müşterine bu hizmetleri sunmaktadırlar. Çalışmada bankacılık kavramı, ülkemizde ve dünyada bankacılığın gelişimi belirtilmiştir. Faiz kavramı, faizsiz bankacılık sistemi ve faaliyetleri, faizsiz bankalar ülkemizdeki adıyla katılım bankalarının geleneksel bankalarla olan farkları karşılaştırılmıştır. Geleneksel ve katılım bankalarının performanslarını değerlendirmek için kullanılan SPSS, TOPSIS VIKOR ve CAMELS gibi yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalar literatür taraması yapılarak incelenmiş tablo şeklinde sunulmuştur. Faizsiz bankacılığın ülkemizdeki tarihçesinden başlayarak kapanan faizsiz bankalara ve günümüzde faaliyet gösteren katılım bankaları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Son olarak özel finans kurumlarının katılım bankasına dönüşümü ve sağladığı faydalar belirtilmiştir. Bankacılık sektörü içinde önemli bir yer edinen katılım bankalarının swot analizi yapılmıştır. Katılım bankalarının güçlü ve zayıf yanları, tehditleri ve fırsatları belirtilmiştir. Zayıf yanlara ve tehditlere çözümler bulunduğu takdirde katılım bankalarının gelişimi artacaktır. Günümüzde altı tane üçü özel sermayeli diğer üçü ise kamu sermayeli olmak üzere katılım bankaları faaliyetlerini devam ettirmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Özel Finans Kurumları; Katılım Bankacılığı, Faizsiz Bankacılık

ABSTRACT

The interest free banking system, which is called Islamic Bank or interest free bank in the world, started to serve in Turkey with the principles of interest. Free banks under the name of Private Finance Institutions. Due to the prohibition of interest in Islam, people with religious sensitivity prefer interest free banks to evaluate their savings and add them to the economy. In our country, interest free banking started in 1985 under the name of Private finance institutions. From the year they were founded until 1999, they continued their activities with the decree of the Council of Ministers. They were included in the scope of the Banking Law No.4389 in 1999 and gained the status of a bank, but their legal infrastructure was more robust in 2005 by being included in the scope of the Banking Law No. 5411. With this Law, their names were changed as Participation Bank and they continue their activities within the scope of this law. Participation banks continue to serve with the principles of interest free banking. Fund collection and fund raising activities stay away from the interest prohibited by Islam and offer the services to their customers. In the study, the concept of banking and the development of banking in our country and in the World are stated. The concept of interest, the interest free banking system and its activities, interest free banks in our country, the differences between Participation banks and traditional banks were compared. Studies using methods such as SPSS, TOPSIS, VIKOR and CAMELS, which are used to evaluate the performances of traditional and Participation banks, are presented in the form of a table that has been examined by literature review. Starting from the history of interest free banking in our country, information about interest free banks that were closed and participation banks operating today are given. Finally, the transformation of Private finance institutions into Participation banks and the benefits it provides are stated. A SWOT analysis of participation banks, which have an important place in the banking sector, has been made. The Strengths and Weaknesses, Threats and Opportunities of Participation banks are indicated. If solutions to Weaknesses and Threats are found, the development of Participation banks will increase. Today, six Participation banks, three with Private Capital and three with public capital, continue their activities.

Keywords: Private Financial Institutions; Participation Banking, Interest free Banking

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankasına Dönüşümü ve Katılım Bankacılığı Sektörü Swot Analizi
Tezin Yazarı	Şenay Selin CAN
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	20/12/2022
Tezin Alanı	Finans ve Bankacılık
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	94
Anahtar Kelimeler	Özel Finans Kurumları, Katılım Bankacılığı, Faizsiz Bankacılık

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the thesis	Conversion of Private Finance Institutions to Participation Banks and Participation Banking Sector Swot Analysis
Author of the Thesis	Şenay Selin CAN
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	20/12/2022
Field of the Thesis	Finance and Banking
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	94
Keywords	Private Financial Institutions, Participation Banking, Interest free Banking

KISALTMALAR

AAOIFI	: İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu
AHP	: Analytical Hierarchy Process
ANOVA:	: Analysis of Variance
ANP:	:Analytical Network Process
ARAS:	: Additive Ratio Assesment
BAHS:	: Bulanık Analitik Hiyerarşi Süreci
BDDK:	: Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu
CAMELS:	: Capital, Assetquality, Management Adequacy, Earnings, Liquidity, Sensitivityto Market Risk
CRITIC	: Criteria Importance Through Intercriteria Correlation
DESİYAP	: Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası
ELECTRE	: Elemination and Choice Translating Reality English
GRA	: Gri İlişkisel Analiz
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KTO	: Konya Ticaret Odası
OCP	:Organization Capacity Profile
ÖFK:	: Özel Finans Kurumları
ÖFKB	:Özel Finans Kurumları Birliği
PESTLE	:Political, Economic, Social, Technology, Legal, Environmental
PROMETHEE	: PreferenceRankingOrganizationMethodforEnrichmentEvaluations
SAP	:Strategic Advantage Profile
SD	:Standard Deviation

SPSS	:Statistical Package for the Social Sciences
SWOT	:Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
T.C	:Türkiye Cumhuriyeti
TBB	:Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	:Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TKBB	: Türkiye Katılım Bankalar Birliği
TMSF	:Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOPSIS	:Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution
VIKOR	:Vlsekriterijumsa Optimizacija I Kompromisno Resenje
VZA	: Veri Zarflama Analizi
WASPAS	:Weighted Aggregated Sum Product Assessment
WSA	:Weighted Sum Approach

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Faizsiz bankacılığın dünyadaki ve ülkemizdeki gelişimi araştırılmıştır. Ülkemizdeki geleneksel bankalar ile katılım bankalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Ülkemizde faizsiz bankacılık hizmeti veren özel finans kurumlarının katılım bankasına dönüşümü araştırılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Katılım bankacılığının gelişimi ve bankacılık sektöründe katılım bankacılığı swot analizi yapılarak katılım bankacılığın güçlü ve zayıf yanları, tehditleri ve fırsatlarının değerlendirilmesinin yapılması amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Literatür taraması ve swot analizi yöntemi yapılmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ/ PROBLEM

Araştırmanın hipotezi ülkemizdeki faizsiz bankacılığın gelişimi ve bankacılık sektörü içindeki sağladığı faydaların belirtilmesidir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankasına dönüşümü yerel hukuk ile ilgili olduğu için yabancı kaynaklardan sınırlı olarak yararlanılmıştır.

1.BANKACILIK KAVRAMI VE BANKACILIĞIN GELİŞİMİ

1.1.Bankacılık Kavramı

Banka terimi İtalyanca “banco” aslından gelmiştir. Lombardiyalı Yahudiler ilk bankerlerden olup, pazar yerlerinde bir masa (banco) sayesinde bankacılık işlemlerini yapmaktaydılar. Bankalar yüzyıllardan beri değişerek ve gelişerek bugünkü halini almıştır. Banka ekonomik hayatın en önemli yapı taşıdır. Bankalar; mevduat toplayan ve bu mevduatı en verimli şekilde değerlendiren ekonomik kuruluşlardır. Toplanan mevduatları yatırım yapmak isteyen ya da ihtiyacı olan kişi ya da kurumlara kullandıran ekonomik bir kuruluştur. Kredi verir, finansal piyasalara aracılık yaparlar. Bankalar finansal sistemi oluşturan en önemli kurumlardır. Bankalar insanların ve şirketlerin yatırımlarını, tasarruflarını kontrol eden onlara kullanmaları için aracılık eden finansal kuruluşlardır (Öçal ve Çolak, 1988).

1.2. Bankacılığın Dünyadaki Gelişimi

Bankacılığın ilk çıkış zamanı altı bin yıl öncesine dayanmaktadır. Hammurabi yasalarında krediler ve borçlanma işlemleriyle ilgili bazı kurallar yazılıydı. Daha sonraki yüzyıllarda ticaretle uğraşan bazı zenginlerin bankacılık hizmetlerini öğrendiklerini ve kendilerini geliştiklerini söyleyebiliriz. Roma’da “argentarii” denilen özel bankacılar ve “numularii” adı ile bilinen para değiştiriciler M.Ö. 3.yüzyılın sonlarından itibaren kendilerini göstermişlerdir. Ticaretin roma da artmasıyla roma bankerlerinin işleri genişlemişti çeşitli şubeler açılmıştı ve bankerlik; banka işlemleri için birçok hukuki karar ve çeşitli görüşlerle oluşturulmuştur. Bu kararlar Justinyen kanunlarına girmiştir. Sonrasında roma imparatorluğu yıkılmasıyla batı ’da bankacılıkla ilgili kaydedilen gelişmeler kayboldu. Sonrasında Justinye’in Roma Kanunları yeniden düzenlendi (Şendoğdu, 2006).

İlerleyen yüzyıllarda ticaretin gelişmesi bankacılığın gelişimi için çok önemliydi. Bankacılığın gelişimini kısıtlayan bir faktör olan faiz yasağı İslam dinin de ve Hristiyanlıkta haram olduğu için bankerlik yapılamıyordu. Bu durum Yahudilerin her iki tarafta da bankerlik yapmalarına olanak sunuyordu. 12. Yüzyıldan 14. Yüzyıla kadar Avrupa da kurulan fuarların bankacılığın gelişimine katkıları çok fazla olmuştur.

1453 yılına gelindiğinde İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya doğru bir göç oldu. Bu göçle birlikte Rönesans dönemi sanatta ve düşüncelere yenilikler geldi. Reform dinsel alanda yenilikler geldi ve kilise hukukunda yenilikler gelerek faiz yasağı ortadan kaldırıldı. Bu değişimlerle birlikte Avrupa'da bankacılık büyük gelişme gösterdi. 1609 yılında Amsterdam Bankası, 1637 yılında Venedik Bankası kurulmuştur. 17. yüzyılına gelindiğinde bankaların işlevlerinin artmasına rağmen, paranın istikrarsızlığı güvensizlik yaratıyordu. Bu nedenle 1694 yılında İngiltere Bankası kuruldu (Öçal ve Çolak, 1988).

1.3. Bankacılığın Türkiye'deki Gelişimi

Ülkemizde bankacılığın gelişimini iki kısımda inceleyeceğiz. İlki cumhuriyet öncesi bankacılık ikincisi ise cumhuriyetten sonra bankacılık. Cumhuriyetten sonra bankacılık ise yıllara göre sınıflandırılıp incelenmiştir.

1.3.1. Cumhuriyetten Önce Ülkemizde Bankacılık

Ülkemizde tazminata kadar olan dönemlerde bankacılığa dair bir iz yoktur. Osmanlı ekonomisi esnaf ve zanaatkârlara dayanan kapalı bir ekonomik düzenle ilerlemiştir. Osmanlı döneminde bankacılık işlemlerine benzer uygulamalar bankerler tarafından yapılmaktaydı. O dönemde ülkemizde daha çok yabancı sermayeli ve yabancı ortaklarla kurulan bankalar mevcuttu. Osmanlı döneminde, 1863 yılında yabancı bankalar arasında en önde gelen Bank-ı Osmanii Şahane ismiyle Osmanlı Bankası kurulmuştur (Parasız, 1992).

Osmanlı Bankasının; 1863 anlaşması ile para basma ayrıcalığının olması onu diğer bankalardan ayıran en temel farktır. 1863 yılında yapılan anlaşmayla karar verilen bir başka durum ise; devletin tüm gelirlerini Osmanlı bankasına yatırmayı, tüm ödemelerin, iç ve dış borçlanma ile ilgili olan tüm işlemlerin banka tarafından yürütülmesine karar verilmiştir. 1863 yılında memleket sandıkları kurulmuştur. Bu sandıkların amacı; çiftçilere tarımsal kredi vermektir. İlk kuruldukları sıra sermayeyi toplarken çeşitli yolsuzluklar meydana geldiği için Menafî sandıkları adıyla yeniden düzenlenmesine karar verilmiştir. Fakat sonrasında bu sandıklarda toplanan sermayenin kullanımında şüpheler oluşmuştur. Bunun üzerine 1888 ilk devlet bankası

sıfatıyla ziraat bankası kurulmuştur. Ziraat bankasının tarımsal kredilenmeyi devlet denetimine alınarak uygulamıştır (Şendoğdu, 2006).

Bankacılık sistemi, faizli bir sisteme dayalı olduğu için ve İslam’da faiz yasak olduğundan insanlar faizden kaçınmaktaydı. Osmanlı döneminde bazı vakıflar kurulmuştur ve bu vakıflar ülkenin ticaretinin gelişmesi ve ekonomik hayatın gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. Bu vakıflar Osmanlı toplumunu ayakta tutan güç ve destek veren kuruluşlar olmuşturlardır. Kısaca tanımlayacak olursam para vakıfları; kuruluş sermayesinin bir kısmını veya tüm sermayesini nakit paradan oluşturan vakıflardır. Ana sermayeyi koruyarak, parayı çeşitli şekillerde işletilerek elde edilen gelirlerle toplumun ihtiyaçlarına göre eğitim, sağlık hizmetleri ve hayır hizmetleri çoğunlukla para vakıfları tarafından finanse edilmiştir (Türkoğlu,2013).

Ziraat Bankası: Ülkemizde kurulan ilk önemli ulusal bankamızdır. Mithat paşa, o dönemde tarımın düzelmesini çiftçilerin kendi aralarında kurdukları kuruluşlarla gerçekleştirebileceğini düşünüyordu. Osmanlı döneminde kurulmuş olup cumhuriyet dönemine kadar ulaşmış ve günümüzde de faaliyet göstermeye devam eden ulusal kuruluşumuzdur. (Akgüç, 1975).

İstanbul Emniyet Sandığı: Halkın tasarruflarını devletin kefaleti altına alma, ihtiyaç sahiplerine yardım etmek ve insanlarda tasarruf alışkanlığı oluşturmak için Mithat Paşa tarafından 1868 yılında İstanbul’da sermayesiz olarak faaliyete geçmiştir.1984 yılına gelindiğinde ziraat bankasına tümüyle katılmıştır (Akgüç, 1989).

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ekonomik kalkınmanın hızlanması için bankacılığa ihtiyaç vardır bu nedenle ilk olarak ulusal bankaların açılmasıyla başlayan dönemi beş başlıkta inceleyeceğiz.

1.3.2.1. Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1932)

Cumhuriyet’in ilk zamanlarında bankacılık alanında en önemli gelişmeler ulusal bankalarının sayısının büyük ölçüde artması ve Merkez Bankasının kurulmasıdır. Bu gelişmelerin yanı sıra İş Bankasının kurulması, Sanayi ve Maadin

Bankasının kurulması ve Emlak ve Eytam bankalarının kurulması dönemin en önemli gelişmelerindendir (Parasız, 1992).

Bu dönemde yapılan İzmir İktisat Kongresinde tüccarların önerisiyle, Türkiye İş Bankası 1924 yılında özel sektör bankası olarak kurulmuştur. Kongreye katılan sanayicilerinde önerileri dikkate alınarak Türkiye Sanayi ve Maadin bankası 1925 yılında kurulmuştur. Kongrede alınan kararlardan bir diğeri de tarım sektörünün daha verimli ve uygun koşullarda kredi verilmesinin istenmesidir. Bu doğrultuda Ziraat Bankasının 1924 yılında sermayesi artırılmış ve her türlü bankacılık faaliyetini yapma yetkisi verilmiş, banka anonim şirket statüsünegeçmiştir.1920’li yılların başında başlayan merkez bankası kurma çalışmaları dönemde yaşanan bazı ekonomik sıkıntılar yüzünden ancak 1930 yılında kurulabilmiştir (Şendoğdu, 2006).

Merkez Bankası, 30 Haziran 1930 tarihinde 1715 sayılı kanunla kurulmuştur. En temel kuruluş amacı; ülkemizin ekonomik kalkınmasına yardımcı olmaktır. Türk parasının değerini korumak, para piyasasında dolaşımda olan çek, senet, bono gibi unsurları düzene sokmak, fiyat istikrarını sağlamak, enflasyonla mücadele etmek gibi görev ve yetkiler verilmiştir (Akgüç,1975).

Türkiye İş Bankası: Ülkemizde kurulan ilk özel sermayeli bankadır. Her türlü sanayi ve ticari işlerle uğraşmak, gayrimenkul alım satımı yapmak ve işletmelere kredi açmak başlıca görevleri olarak belirlenmiştir. Türkiye İş Bankası ülkemizin sanayisinin ve mevduat hesapların gelişmesine öncülük etmiştir (Kılıç,2020).

Türkiye Sınâî ve Maadin Bankası: 1925 yılında ülkemizde kurulan ilk kalkınma bankasıdır. Bankanın amacı özel sanayi işletmelerinde kredi imkânı sağlamaktır fakat kaynaklarının büyük bir kısmını iştiraklere bağlamasıyla amacını gerçekleştiremedi ve kredi imkânı sağlayamadı. 1933 yılında Sümer banka devredilmiştir (Yetiz,2016).

Emlak ve Eytam Bankası (Türkiye Emlak Kredi Bankası): 1927 yılında sermayesi 20 milyon TL olarak kurulmuştur. Bankanın amacı inşaat sektörüne kredi sağlamak ve sektöre destek olmaktır. Bir diğer amacı ise çok eski yıllardan beri Eytam Sandıklarında bulunan tasarrufların bankaya devrolunup bu tasarruflardan ülkenin imarı için yararlanılmasıdır. Banka 1946 yılında Türkiye Emlak Kredi Bankasına devredilmiştir. 1988 yılında Anadolu Bankası ile birleşerek bankanın adı Türkiye Emlak Bankası olmuştur (Akgüç,1989).

1.3.2.2. Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem (1933-1944)

1930'lu yıllara gelindiğinde dünyada ekonomik krizin baş göstermesiyle iktisadi devletçilik adıyla yeni sanayileşme stratejileri belirlenmiştir. Ekonomik krizde ulusal bankaların çoğu kapandı. Bu dönemde 1933 yılında Sümerbank ve İller Bankası kurulmuştur. Sümerbank'ın faaliyet alanı sanayinin kalkınmasını desteklemek, İller Bankasının ise şehir, imar planlarını hazırlamaktır. Su, elektrik gibi hizmetlerin sağlanmasını desteklemekteydi. 1935 yılında Etibank kurulmuştur. 1937 yılında kurulan Denizbank'ın faaliyet alanı ise Türk ve yabancı limanlar arasında çeşitli liman işlemlerini yürütmektir. 1938 yılına gelindiğinde Halk Bankası kurulmuştur, küçük esnaf ve zanaatkarlara kredi sağlamaktaydı. Bu dönemde kurulan bankalar farklı alanlarda hizmetler vermişlerdir (Yetiz,2016).

1.3.2.3. Özel Bankaların Geliştiği Dönem (1945-1959)

Özel sektörün desteklenmesiyle bu dönemde birçok banka kurulmuştur. Özel sektör desteklense de devlet yine birçok alanda yatırım yapmıştır. Bu dönemde nüfusun hızla artması, sanayileşme, şehirlerin büyümesi gibi etkenler para ve kredi ihtiyacının artmasına sebep olmuştur. Bu dönemde bankacılık mesleğinin gelişmesi ve insanlara anlatılması, bankalar arasında haksız rekabet olmasının ve bankalar birbirleriyle dayanışma içinde olması için 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur. Ve bu dönemde Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), bankaları kurulmuştur. Bu bankaların günümüzde de faaliyetleri devam etmektedir (Şendoğdu, 2006).

1.3.2.4. Planlı Dönem (1960-1980)

1950'li yıllara gelindiğinde ekonomimizin durgunlaşmasıyla ve ekonomik dengelerin kurulamamasıyla kamunun ekonomik alana müdahalesi artmıştır. 1960'lı yıllara gelindiğinde kamu iktisadi girişimleri ve özel sektör aracılığıyla kalkınma planlarında yer alan yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Ekonomimizde "ithal ikameci" stratejisi uygulanırken dışa kapalı bir ekonomi politikası izlenmiştir. Faiz oranları ve döviz kurları hükümet tarafından belirlenmiştir. Bu dönemde bankacılık sektörü kamu kontrolüne geçmiştir. Beş tane kalkınma bankası ve iki tane ticari banka kurulmuştur (TBB,2008).

1.3.2.5. 1980 Sonrası Türk Bankacılığı

Türk bankacılık sektörü bu dönemde bazı sıkıntılar yaşamıştır. 1970’li yılların sonunda yaşanan ödemeler dengesi problemi sebebiyle ekonomimizde durağanlık yaşanmıştır. Bu durumda uygulanan ithal ikameci sanayileşme stratejisi uygulanmaktan vazgeçilip, dışa açılmayı hedef alan politika benimsenmiştir. Faiz oranları serbest bırakılmış yerli, yabancı bankaların sektöre girişlerine izin verilmesi sektörde rekabeti artırmıştır. Bu nedenle bankalar klasik mevduat bankacılığı yerine müşterilerine bazı yeni hizmetler sunmuştur. Bu hizmetler; tüketici kredileri, kredi kartları, leasing, swap, forward, future, opsiyon, otomatik vezne makineleri ve satış noktası terminalleri gibi hizmetler sunmuştur. Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte bu dönemde bankacılık sektöründe verimlilik artmıştır. 1989’dan sonra ekonomimiz de “yüksek faiz, yüksek enflasyon” dönemine girilmiştir. 1994 yılına gelindiğinde bankacılık sektörü çok büyük ölçüde zarar görmüştür. Faiz oranlarının düşürülmesine yönelik ısrarcı yaklaşım krizi kaçınılmaz kılınmıştır. Bu krizde TL değer kaybetmiştir ve faiz oranları rekor seviyeye ulaşmıştır. Ülkemizin uluslararası kredi notu düşmüş ve bankaların yurtdışından borçlanmalarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşanan bu kriz bankacılığa ve finansal sektöre olan güveni sarsmıştır. Bu güvensizlik ancak devletin tasarruf mevduatına güvence getirilmesiyle çözülmüştür (TBB, 2008).

1998 yılının ikinci yarısından itibaren Rusya krizinin de etkisiyle ve ülkemizde yaşanan Adapazarı ve Düzce depremleri, erken seçim ekonomimizi daraltmıştır. 1999 Haziran’ında yeni hükümet ekonomimizin düzelmesi için bazı yenilikler yapmışlardır. Bankalar Kanun’da ve Vergi Kanun’da değişiklikler olmuştur. Bankacılık sistemimizin güçlenmesi için 2000 yılında da kararlar alınmaya devam edilmiştir. Bankaların denetiminde sonuçların etkinliğine yönelik düzenlemeler yapılmış, banka kurma ve şube açma gibi konulara da düzenlemeler getirilmiştir. 2000 yılında piyasada yaşanan dalgalanma 2001 Şubat ayında finansal sistemimizi etkileyen bir krize neden olmuştur. Nisan 2001’de finansal sorunu halletmek ve mali yapımızı güçlendirmek için Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulamaya konulmuştur (TBB,2019).

Yaşanan Şubat 2001 krizinden sonra ülkemizde banka sayılarında azalmalar olmuştur.2001 yılında 61 banka varken 2004 yılında bu sayı 48’e düşmüştür. Ekonomimizin istikrarlı bir şekilde ilerleyebilmesi için yeni önlemler alınmıştır. Belirlenen para politikaları ile likiditenin büyümesini yabancı kaynaklara sağlayan bir

sistem oluşturulmuştur ve yapılan düzenlemelerin denetimi için Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu kurulmuştur (Kılıç,2020).

Tablo 1. Türkiye’de Bankacılığın Gelişiminde Önemli Olaylar

YIL	GELİŞME
1847	Osmanlı’da ilk banka: İstanbul Bankası’nın (Bank-ı Dersaadet/Banque de Constantinople) kurulması
1856	Bank-ı Osmanii’nin kurulması
1863	Osmanlı Bankası’nın (Bank-ı Osmanî-i Şahane) kurulması
1863	Memleket Sandıkları
1867	Emniyet Sandığı
1881	Duyun-ı Umumiye
1908	II. Meşrutiyetin ilanı
1923	İzmir İktisat Kongresi
1924	İş Bankası’nın kurulması
1925	Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası’nın kurulması
1927	Emlak ve Eytam Bankası’nın kurulması
1930	Merkez Bankası’nın kurulması
1936	2999 sayılı Bankalar Kanunu’nun yürürlüğe girmesi
1950	Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası’nın (TSKB) kurulması
1958	Türkiye Bankalar Birliği’nin (TBB) kurulması
1980	24 Ocak 1980 Kararları
1983	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun (TMSF) kurulması
1994	1994 Ekonomik Kriz
1999	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme (BDDK) Kurumu’nun kurulması
2001	2001 Şubat Bankacılık krizi
2005	5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun yürürlüğe girmesi

Kaynak: (Özsoy,2012).

2.FAİZSİZ BANKACILIK SİSTEMİ

2.1. Faizsiz Bankacılığa Genel Bakış

Faizsiz bankacılık; İslam dinin ilkelerine uygun olarak bankacılık işlemlerinin gerçekleşmesini sağlar. Dünyada İslami Bankacılık olarak da adlandırılan bu sistemin kurulmasındaki en önemli etken İslam'da faizin haram olması ve geleneksel bankacılık sistemi de faizle işlem yapılmasıdır. Dini hassasiyeti olan insanlar, faizle işlem yapmak istememektedirler. Tasarruflarını faizsiz bir şekilde ekonomiye katmak için faizsiz bankaları tercih etmektedirler.

Faizsiz bankacılık düşüncesel anlamda fikir olarak ilk defa 1955 yılında Pakistanlı düşünür Muhammed Uzair tarafından 'An Outline of Interestless Banking' konulu araştırmasında faizsiz bankacılık ile ilgili fikirlerini ortaya koymuştur (Güneş,2002).

Dünya'da faizsiz bankacılıkla ilgili ilk çalışmalara, 1950'li ve 1960'lı yıllarda başlamıştır. Çalışmalar ilk olarak Mısır'da başlamıştır. O dönemde teorik çalışmalar yapılmıştır ve çalışmalar faizsiz finans kurumlarına katkı sağlamıştır. Yapılan teorik çalışmalarda, ticari bankacılıktan farklı olarak kar-zarar ortaklığına dayalı olarak çalışması planlanmış bir alternatif bankacılık türü önerme üzerine çalışılmıştır. 1970'li yıllarda din alimleriyle ve finans uzmanlarıyla birlikte yapılan konferanslarda faizsiz bankacılık türünün kurumsal çerçevesinin oluşmasına yardımcı olmuştur. (TKBB,2006).

Modern anlamda faizsiz bankacılıkla ilgili ilk çalışma; Almanya'da öğrenimini tamamlamış Dr. Ahmed en Neccar'ın Mısır'a dönmesinden sonra başlamıştır. Mısır'ın Gamr köyünde yoksulluk içinde yaşayan köy halkının çiftçilik hayatlarının çok zor olduğunu ve yeterli finansman imkânlarına sahip olmadıklarını gözlemlemiştir ve bu alanda ilk adımı atmıştır. Dr. Ahmed en Neccar tarafından başlatılan küçük çaplı bu ilk adım daha çok tasarruf sandıklarına benzemektedir (S. Tuğ ve A. Tuğ, 2017).

Köy halkının tarımsal ve ticari ihtiyaçlarını karşılamıştır ve özel girişimciliği teşvik etmiştir. O dönemde faizsiz bir uygulama olduğu için özgün olan yapısı ve esasları belirlenmiş olmasına rağmen yaygınlaşmamıştır. 1963 yılında kurulan Mit Ghamr Tasarruf Bankası 1967 yılında faaliyetine son vermiştir. Faaliyet gösterdiği

dönemde büyük oranda büyüme kaydetmiştir. Her ne kadar kısa süre içinde faaliyetine son verilmiş olsa da faizsiz bankacılık adına atılan ilk adımdır ve kurulacak olan faizsiz bankalara öncülük etmesi açısından oldukça önemlidir. 1971 yılına gelindiğinde Mısır'da dönemin koşullarına uygun faizsiz banka esaslarına göre Nasır Sosyal Bankası kurulmuştur (Canbaz, 2018).

1970 yılında Karachi'de, 1972 yılında Mısır'da 1976 yılında Mekke'de ve 1977 yılında Londra'da yapılan konferanslarda faizsiz bankacılık önemli ölçüde duyulmaya başlanmıştır. Bu konferanslarda yapılacak olan uygulamalar üzerine konuşulup tartışılmıştır (ÖFKB,2003).

İslam ülkelerinin ekonomilerinin gelişmesiyle ve 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizi faizsiz bankaların ilerlemesine katkı sağlamıştır. Kişilerin ellerindeki tasarrufları bu tarihten sonra kar-zarar esasına göre değerlendirme fikrini benimsemiştir. İslam ülkeleri arasında iş birliğinin artması ve faizsiz bankacılık sisteminin gelişmesi amacıyla 1975 yılında Cidde'de İslam Kalkınma Bankası (İKB) kurulmuştur. İslam ülkelerinde sadece kamusal projelere destek sağlayan İKB özel sektör projelerine yeterli desteği verememiştir. Bu yüzden bu problemin çözülmesi için 1981 yılına gelindiğinde Suudi Arabistan, Kuveyt, BAE'deki zengin Müslümanların örgütlenmesiyle oluşan "Dar Al-Maal Al-İslami" adlı İsviçre'nin Cenevre şehrinde kurulmuş olan bu holding sayesinde özel sektöre destek sağlanmıştır (Sümer ve Onan, 2015).

İslam Kalkınma Bankasının kurulması faizsiz bankacılığın gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bankanın kurulmasıyla birlikte faizsiz bankaların sayısı artmıştır. 70'li yılların ikinci yarısından sonra ticari ilk İslam bankası olan Dubai İslam Bankası 1975 yılında faaliyete başlamıştır. İslami bankacılık bu yıllardan sonra ciddi bir yükseliş yakalamıştır (Canbaz,2022).

Faizsiz bankacılığın gelişmesinde büyük rolü olan bankalar Dubai İslam Bankası, Kuveyt Finans Kurumudur. Bu bankalar Ortadoğu ve Körfez ülkelerinde faizsiz ürün ve hizmetler sağlayarak faizsiz banka sistemini yaygınlaştırmışlardır.1997 yılına gelindiğinde Körfez ülkelerinde İslami Bankacılık toplam bankacılık varlıklarının % 7,1'ine sahipti (Güngör,2009).

70'li yılların sonuna gelindiğinde petrol fiyatlarındaki yükseliş körfez ülkelerde sermaye birikiminin oluşmasına sebep olmuştur. Bu ülkelerde biriken sermayenin

değerlendirilmesi amaçlandığından ve ülkelerin ekonomilerine, sosyal gelişimlerine destek olabilmek için faizsiz bankalar kurulmuştur (TKBB,2006).

Faizsiz bankacılık ilk olarak Mısır'da başlamıştır ve Mısır'da hem faizsiz bankacılık hem de faizli bankacılık hizmet vermektedir. Suudi Arabistan'da ise böyle bir şey mümkün olmayıp faiz kesinlikle yasaktır. Tüm bankacılık işlemleri faizsiz uygulanır. İran'da ise 1983 yılında Faizsiz Bankacılık Yasası ile faizle yapılan tüm işlemler yasaklanmıştır. Malezya'da ise hem faizsiz bankacılık hem de faizsiz geleneksel bankacılık anlayışıyla hizmet veren bankalar mevcuttur. Faizsiz sistemle hizmet veren bankalar ayrı bir kanuna tabi tutuldu ve denetimleri ona göre yapıldı. Faizsiz bankacılık elbette ki Müslüman nüfusun daha yoğun olduğu ülkelerde gelişmiş ve önemli bir yol kat etmiştir fakat Müslüman nüfusu yoğun olmayan ülkelerin bazılarında da faizsiz işlem yapan bankalara rastlamak mümkündür (TKBB,2005).

Tablo 2. Dünyada Faizsiz Bankacılığın Kurumsal Gelişimi

1963	İlk İslami banka MitGhamr Tasarruf Bankası Mısır'da kuruldu.
1969	Fas'ın başkenti Rabat'ta İslam İş birliği Teşkilatı kurulmuştur.
1971	İlk devlet destekli faizsiz banka olan Nasır Sosyal Bankası Mısır'da kuruldu.
1975	Birleşik Arap Emirleri (BAE) 'nde ilk özel girişimlerden olan Dubai İslam Bankası kuruldu.
1975	Cidde'de İslam Kalkınma Bankası kuruldu.
1978	Batı'nın ilk İslami bankası Lüksemburg'da Danimarka Uluslararası İslam Bankası kurulmuştur.
1979	İlk Tekafül Şirketi Sudan'da kurulmuştur.

1981	İslami Araştırmalar ve Eğitim Enstitüsü kurulmuştur. (IRTI- Islamic Research and Training Institute.)
1991	Bahreyn’de İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu kurulmuştur. (AAOIFI-Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions).
1994	Yatırım ve İhracat Kredileri Sigortası İçin İslami İş birliği Kurumu kurulmuştur. (ICIEC- Islamic Corporation for the Insurance of Investment and Export Credit).
1999	Özel Sektör Kalkınması için İslam İş birliği Kurumu kurulmuştur. (ICD- Islamic Corporation for the Development of the Private Sector).
2002	Malezya’da İslami Finansal Hizmetler Kurulu kurulmuştur. (IFSB-Islamic Financial Services Board).
2002	Uluslararası İslami Finans Piyasası Kurumu kurulmuştur. (IIFM-International Islamic Financial Market).
2007	Uluslararası İslami Ticaret Finansman Şirketi kurulmuştur. (ITFC- International Islamic Trade Finance Corporation).
2010	Malezya’da Uluslararası İslami Likidite Yönetim Şirketi kurulmuştur. (IILM- International Islamic Liquidity Management Corporation).

Kaynak: Güçlü ve Kılıç (2020).

Ülkemizde faizsiz bankacılığın doğuşu ve ardından gelişimi dünyada faizsiz bankacılığın hızla yayılmasıyla birlikte ülkemizde de faizsiz bankacılığın uygulanabilirliği konuşulmaya başlanmıştır. 1970’li yıllarda en önemli olay ‘işçi şirketleri’ olarak adlandırılan yurtdışındaki işçilerin paralarıyla şirket kurulmasıdır. Yurtdışında yaşayan ve faizle işlem yapan her türlü hizmeti istemeyen işçilerin

ekonomiye katamadıkları büyük bir döviz kaynağı olduğu fark edilmiş ve faizsiz bankacılık fikri güçlenmiştir. Bu süreçte 1975 yılında ilk olarak kurulan, Devlet Sanayi İşçi Yatırım Bankası (DESİYAP) faizden uzak durmak isteyen insanlara, küçük ve orta ölçekli işletmelere hizmet vermiştir. DESİYAP 1978 yılına kadar faaliyetlerine sürdürmüşlerdir. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte ve uluslararası düzeyde de gitgide yaygınlaşan faizsiz bankacılık ülkemizde de 1980'li yılların başında gerekli düzenlemeler ve uygulamalarla hayata geçmiştir (Canbaz, 2012).

1980'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de faizsiz bir bankanın kurulması için yeterli hukuki alt yapı yeterli değildi. Bu sebeple ilk olarak 1983 yılında 83/7506 sayılı ve 16 Aralık 1983 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile faaliyet izni alınmış olup ilk faizsiz bankacılık için adım atılmıştır. Dünyada İslami bankacılık, faizsiz bankacılık denilirken ülkemizde faizsiz işlem yapan bankalara Özel Finans Kurumları denilmekteydi (Özsoy,2012).

Özel Finans Kurumları zaman içerisinde çıkan kararnamelerle değişikliklere uğrasa da temel faizsiz bankacılık anlayışından kopmamıştır. İlk olarak 1985 yılında Al Baraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu faaliyete geçmiştir. Sonrasında 1989 Kuveyt Türk Evkaf Finans, 1991 yılında Anadolu Finans, 1995'te İhlâs Finans ve 1996 yılına gelindiğinde Asya Finans kurulmuştur (Tuğrul,2004).

Günümüzde halen faaliyetlerine devam eden faizsiz bankacılık Özel Finans Kurumları adıyla değil de katılım bankası unvanını ile faaliyetlerine devam etmektedirler.

2.2. Faiz Kavramı ve İslam'da Faiz Yasağı

Faiz kavramı aslı Arapça olan 'feyezan' kökünden gelmektedir. Feyezan; taşan, taşkın ve dolu gibi anlamlara gelmektedir. İslami kaynaklarda faizin karşılığı riba'dır. Türkçede ise faizin anlamı; 'işletilmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kar' olarak açıklanmaktadır. Türkçede faiz kelimesi yerine bazı kelimeler kullanılmış fakat tutunamamışlardır bu kelimeler ürem ve nema kelimeleridir. Bu kelimelerin karşılığı ise çoğalma, büyüme olarak ifade edilmektedir (Yazıcı, 1999).

İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerimde faiz yasaklanmıştır. İçinde faiz olan her işlem kesinlikle haram kabul edilmiştir. İslam'a göre kazanılan her kazancın helal olması gerekmektedir. Kazanmak için her yol mubahtır anlayışı kesinlikle İslam'da yoktur. Genel bir ifadeyle faiz; anapara üzerinden belirli bir vadeye kadar artan ve önceden belirlenmiş sabit gelir payı olarak adlandırılabilir (Ulusoy ve Altun,2017).

İslamiyet öncesi Araplar tam manasıyla cahillik içinde yaşamaktaydı. Sosyal yaşamları ve düzenleri herhangi bir kurala bağlı olmaksızın ahlaksızlık içinde geçmekteydi. O dönemde Araplar kendi yaptıkları putlara tapardı ve batıl inançlardan oluşan düzene inanarak yaşamaktaydılar. Kızlar diri diri toprağa gömülür, kan davası adı altında birçok olayları olmaktadır. Bu döneme 'Cahiliyet Dönemi' denmektedir. Son derece can ve mal güvenliğinin olmadığı çeşitli zorbalıkların çokça yaşandığı bir dönemdi. Arapça da 'Riba' olarak adlandırılan kelime borçludan istenilen çoğaltma daha fazlası anlamına gelmektedir. Riba konusu yani faiz olgusu da dönemin yaşayışından ötürü Arapların elinde kötü niyetle kullanılmıştır. Söz konusu olan riba, borçlunun alacaklısına ödemesi gerekenden çok çok fazlasını ödemesini istemektedir. Eğer borcunu ödeyemeyecek olursa her defasında borç kat kat artmaktaydı ve zamanla ödenemeyecek hale geldiğinde borçlu tüm mal varlığını kaybetmekle kalmayıp ya hapis cezası ya da köleliği tercih etmek durumuna zorlanmaktaydı. Herhangi bir dayanağı olmayan ve kişinin kendi keyfi için sürekli borcun belirli bir süre ödenmemesinden ötürü katlanarak artan bir fazlalıkla ödenmesinin istenmesi yoksul insanların başına gelen bir durumdu. Böylelikle borçlusundan hiçbir emek olmadan rahat bir gelir elde eden zengin kısım keyif içinde yaşarken yoksul tüccar, çiftçiler ve yoksul Arap halkı ağır borç yükünün altında kalmaktaydılar. 610 yılının Ramazan ayında Allah tarafından Hazret-i Muhammed (S.A.V.)'e vahiy yoluyla indirilmeye başlanan Kur'an-ı Kerim'de faiz yasaklanmıştır (Zeytinoğlu,1992).

Kur'an-ı Kerim'de faizi yasaklayan ve bazı ayetler vardır. Ayetler şu şekildedir:

“Riba yiyenler, mahşerde ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların ‘Zaten alışveriş de faiz gibidir’ demelerindendir. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kıldı. Kime Rabb’inden bir öğüt gelir de faizcilikten geri

durursa, geçmişî kendisinedir. Onun işi Allah’a aittir. Kim faizciliğe dönerse, işte onlar cehennemliktir, onlar orada temelli kalacaklardır.” (Bakara Suresi 275. Ayeti).

“Allah ribayı eksiltir, sadakaları bereketlendirir. Allah, pek nankör olan hiçbir günahkârı sevmez.” (Bakara Suresi 276. Ayeti). “Ey inananlar! Allah’tan sakının ve inanmışsanız, faizden arta kalmış hesaptan vazgeçin. Böyle yapmazsanız, bunun Allah’a ve Peygamber’ine karşı açılmış bir savaş olduğunu bilin. Eğer tevbe ederseniz sermayeniz sizindir. Böylece haksızlık etmemiş ve haksızlığa uğramamış olursunuz.” (Bakara Suresi 278. Ve 279. Ayetleri).

“Ey inananlar! Faizi kat kat alarak yemeyin. Allahtan sakının ki başarıya erişesiniz.” (Al-i İmran Suresi’nin 130. Ayeti).

“Yahudilerin haksızlıklarından, çoklarını Allah yolundan men ’etmelerinden, yasak edilmişken faiz almaları ve insanların mallarını haksızlıkla yemelerinden ötürü kendilerine helal kılınan temiz şeyleri onlara haram kıldık. Onlardan inkâr edenlere, elem verici azap hazırladık.” (Nisa Sure ’sinin 160. ve 161. Ayetleri).

“İnsanların malları içinde artsın diye verdiğimiz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Fakat Allah’ın rızasını dileyerek verdiğiniz herhangi bir sadaka böyle değildir. İşte onlar sevaplarını kat kat arttıranlardır.” (Rum Sure ’sinin 39. Ayeti).

Ayetlerden de anlaşıldığı üzere, Kur-an’ı Kerim’de riba Türkçe karşılığı olarak kullanılan faiz kelimesi kesin ve net bir şekilde yasaklanmıştır.

İslam’da faizin yasaklanmasının nedenlerini kısaca şöyle açıklayabiliriz, (Pıçak,2012):

- Faiz insanların mallarını ellerinden sebepsiz yere almaktır.
- İslam dininde gelirin bir emek sonucu elde edilmesi gerekir fakat faizde emeksiz bir kazanç söz konusudur.
- Faizcilik insanlar arasında yardımlaşmanın kesilmesine neden olur.
- Faize izin vermek, toplumda haksız gelir elde edilmesine sebep olur.

2.3. Faizsiz Bankacılık Ürünleri ve Faaliyetleri

Faizsiz bankacılığı, faizle işlem yapan geleneksel bankaları tercih etmeyen insanlar, tasarruflarını faizsiz bir bankada değerlendirmek istedikleri için bu bankaları tercih etmektedirler. Faizsiz bankacılık ürün ve faaliyetlerini fon toplama ve fon kullandırma faaliyetleri başlıklarında inceleyeceğiz.

2.3.1. Faizsiz Bankacılıkta Fon Toplama Faaliyetleri

Faizsiz bankacılıkta tasarruf sahiplerinden dini kurallara uygun bir şekilde fon toplanır. Fon toplama faaliyetleri; özel cari hesap, katılma hesapları ve kıymetli maden hesapları şeklinde toplanmaktadır.

Özel Cari Hesaplar: Bu hesaplar Türk lirası ve yabancı para cinsinden açılabilmektedir. Hesaplara yatırılan fonlar istenildiği zaman tamamen ya da bir miktar geri çekilebilmektedir. Hesap sahiplerine herhangi bir getiri ödenmemektedir. Müşteri bu hesabıyla çeşitli bankacılık hizmetlerinden yararlanır. Para transfer, çek-senet işlemleri, kredi kartı ödeme, fatura, vergi gibi çeşitli ödemeleri yapabilmektedir. (Pehlivan,2016).

Müşteriler bu hesabı açarak paralarının güvenli bir şekilde korunmasını isterler ve banka müşteriye bu güveni sağlamaktadır. Banka, fiilen ya da devamlı olarak cari hesapta belirli bir miktar bulundurmaktadır ve bu miktarı fon olarak kullanmaktadır (Sunbat,2016).

Katılma Hesapları: Bu hesaplarda tasarruf sahipleri fonlarının genel havuzlara yatırabilir ya da proje için özel havuzlarda fonlarını değerlendirebilmektedirler. Tasarruf sahibine herhangi bir getiri ödenmez ve bu hesaplar kar-zarar ortaklığı şeklinde işlemektedir (Tunç,2022).

Katılma hesapları, Türk lirası, yabancı para ve kıymetli maden cinsinden açılabilme özelliği olan hesaplardır. Hesabı açarken süresi belirtilir ve bu süre 3 ay, 6 ay, 1 yıl veya daha uzun süre şeklinde açılmaktadır. Banka bu fonları faizsiz bankacılık anlayışına uygun olarak işletir. Bu şekilde banka ve tasarruf sahipleri arasında kar- zarar ortaklığı oluşur. Bu ortaklık sonucunda kar elde edilebilecekleri gibi zararda olabilir. Vadeli hesap oldukları için tasarruf sahibi hesabına para yatırırsa vade gününü beklemek zorundadırlar. Para yatırmada vade günü

beklerken, para çekiminde bu zorunluluk yoktur. Tasarruf sahibi istediği gün parayı çekebilir (Şahin,2019).

Kıymetli Maden Hesapları: Altın ve gümüş alım satımı yasal olduğu için ve faizsiz bankacılık ilkelerine uygun yapıldığı için bu tür varlıkların ticaretine girilmesi uygundur. Altının ve gümüşün para fonksiyonunun kaybedip kaybetmediği konusunda bazı fikir ayrılıkları olmuştur. Para fonksiyonunu kaybettiğini söyleyen İslam hukukçularına göre bu emtialar hem peşin olarak hem de vadeli olarak satılabilir. Para fonksiyonunu kaybetmişler emtia olmuşlardır. Diğer fikir de para fonksiyonunu kaybetmediler diyenler ise, altın ve gümüş peşin satılmalı, taksit yapılmamalıdır diye düşünmektedirler. Bir varlığı satarken müşterilerin hesabına kaydetmek ‘hükmi kabz’ anlamına gelmektedir. Faizsiz bankalar bu kıymetli maden hesabıyla altın ve gümüşe yatırım yapmak isteyen fakat nasıl saklayacağı konusunda zorluk çeken müşterileri için uygun bir finansal yöntem hizmeti sunmaktadır (Aktepe,2013).

2.3.2. Faizsiz Bankacılıkta Fon Kullandırma Faaliyetleri

Faizsiz bankalar; İslam’a uygun bir şekilde topladıkları fonları yine İslam’a uygun bir şekilde bu fonları belirlenen yöntemlerle kullandırmaktadırlar. Faizsiz bankalar nakit kullandırmazlar ve bu faizli bankalarla arasındaki en önemli farktır. Faizsiz bankalar fona ihtiyacı olan kişilerin bu fona neden ihtiyaç duyduklarını ve bu fonu nerede kullanacakları konusu banka için önemlidir. On başlık altında bu yöntemleri inceleyeceğiz.

Murabaha: Banka sanayi, ticaret ve hizmet işletmelerinin faaliyetlerini sürdürmesi için ihtiyaçları olan hammadde, madde, makine vb. gözle görünen malları üçüncü şahıslardan peşin olarak satın alıp, başvuran müşterilerine vadeli olarak satılmasıdır. Faizsiz banka ile işletme arasında geri ödeme planı düzenlenir. Banka bu yöntemi uygularken; malı peşin olarak satın alıp sonrasında alıcıya satmalıdır. Murabaha işlemi ilk olarak fon kullanma talebi kabul edilen müşteri ile faizsiz banka arasında ‘ön anlaşma’ yapılır ve sonrasında banka söz konusu olan malı satıcıya sipariş edilir ve peşin olarak ödemesi yapılır. Ödeme yapıldıktan sonra satıcı işletme malları irsaliyesiyle müşteriye gönderir ve peşin fiyat üzerinden banka adına düzenlenen faturayı bankaya gönderilir. İşlemin son aşaması ise banka peşin aldığı mal üzerinden

kâr payı ilave eder ve müşteri adına fatura düzenler. Faizsiz bankacılık ülkemizde başladıkları 1985'ten bugüne fonlarının %90'lardan fazlasını bu yöntemle kullandırmışlardır (Canbaz,2018).

Mudaraba: Faizsiz bankaların uyguladıkları kar-zarar ortaklığı da denilen bir fon kullandırma uygulamasıdır. Toplumda fonu olan ve bu fonu ticari bir işte kullanmak isteyen tasarruf sahiplerinin bu fonları değerlendirmesi için uyguladıkları faaliyettir. Burada fonu olan fakat ticaret yapmak için bilgisi, emeği, tecrübesi olmayan tasarruf sahibiyle, ticaret için yeterli bilgi ve tecrübesi fakat sermayesi olmayan tarafları bir araya getirir. Bu faaliyet emek-sermaye ortaklığı şeklinde adlandırılır. Banka tarafından; faizsiz bankacılık anlayışına uyan proje kabul edilir. Proje sahibi ve faizsiz banka ile sözleşme imzalanır ve proje sahibinin talebiyle sözleşmede belirlenen sermayeyi banka hazır bulundurmak zorundadır. Proje bittikten sonra oluşan kar, banka ve proje sahibi arasında başlangıçta imzaladıkları sözleşmede belirtilen kâr payı üzerinden pay edilmektedir. Zarar olması halinde banka zararı karşılamaktadır fakat zarar oluşması projesi onaylanan tasarruf sahibinin yüzünden gerçekleştiyse zararı kendisi karşılamaktadır. (Kelleroğlu,2017).

Muşareke: Muşareke kelimesinin anlamı “ortaklık” anlamına gelmektedir. İslam toplumlarında kullanılan bir iş ortaklığıdır. Bu ortaklıkta; ortaklardan her birine eşit ya da farklı miktarlarda sermaye koyma fırsatı verilir. Faizsiz banka elindeki fonları karlı ve faizsiz bankacılık anlayışın uygun bir şekilde işletmek ister elinde bir projesi olan girişimci ise bu projenin gerçekleşmesi için ilave kaynağa ihtiyacı vardır. Bu durumda banka ve müşteri belli oranlarda anlaşarak gereken sermayeyi oluştururlar. Sermayeyi eşit bir şekilde katılacakları gibi aralarında anlaşarak farklı miktarlarda da katılabilirler. Projenin sonunda kar elde edilmesi durumunda taraflar arasında, projeye başlamadan belirlenen oranlarda paylaşılır. Proje sonunda zarar söz konusu olduğunda bu zarar sermayeye iştirak oranında taraflar tarafından üstlenilir. Muşareke sabit muşareke ve azalan muşareke şeklinde düzenlenebilir. Sabit muşarekede, faizsiz banka tarafından sağlanan sermaye başlangıçta belirlenir ve bu tutar sözleşme süresince değiştirilmez. Azalan muşarekede, faizsiz banka projenin mülkiyetini müşterisine devretmek üzere anlaşmadaki hissesini azar azar bu işteki ortağına devretmesidir (Tunç,2022).

İcare: Kiralama demektir. Banka tarafından satıcıdan alınarak müşterinin ihtiyacı olan menkul ya da gayrimenkulün faizsiz bankacılık anlayışına uygun olarak müşteriye kiralanmasıdır. Bu sözleşmeyle banka bu uygulamayla kira geliri elde eder, müşteride ihtiyacı olan menkul ya da gayrimenkulü sıkıntı çekmeden kiralama yoluyla rahatlıkla kullanmaktadır (Şekeroğlu ve Özer, 2017).

Selem: Alım satım sözleşmesidir. Vadeli bir malın peşin olarak satımını ifade eder. Selem bedeli peşin olmak zorundadır. Bu sözleşmeyi çiftçiler hasat zamanlarından önce finansmana ihtiyaçları olduğunda kullanırlar. Hasat zamanında ürettikleri ürünleri teslim etmek üzere bir miktar ürünü peşin bedeller satıcıya satmaktadırlar (Alkış,2018).

İstisna: Bu yöntem bir sipariş sözleşmesidir, ürünün yapımını ifade eder. Satıcı, alıcının istediği malı yaparak ya da yaptırarak müşteriye teslim etme sorumluluğunu üstlenir. Selemden farklı olarak bu sözleşmede paranın peşin verilmesi zorunlu değildir ve malın teslim tarihinin kesin olmayışı selemle arasındaki farktır. İnşaat işlerinde, gemi, uçak yapımı gibi işlerin finansmanında kullanılır (Aktepe,2013).

Sukuk: İslami bankacılık kaynaklarında sukuk olarak adlandırılan, bir ticari işlem sırasında elde edilen gelire ortak olmak ya da bu gelirler üzerinden pay alarak kullanılan sertifikalardır. İslami prensiplere uygun olarak bir varlığa dayanarak o varlıktan yararlanma hakkını elde etmek olarak adlandırabiliriz. Sukuk sahiplik hakkı üzerinden kurulur. Sukuğun 14 çeşidi vardır en temel sukuk çeşitleri; murabaha sukuk, mudarebe sukuk, muşareke sukuk, icare sukuk ve selem sukuk olarak sınıflandırılır (Şekeroğlu ve Özer,2017).

Tevarruk: Pazarlık yapılarak ya da satıcıya kesin olarak kararlaştırılan bir kar ödeyerek vadeli bir şekilde mal aldıktan sonra nakit temin etmek için emtianın üçüncü bir kişiye peşin ve daha düşük bir bedelle satılmasıdır. Bu işlem pazarlık yoluyla olabilir murabaha yöntemiyle de olabilir. Hangi yol ile olursa olsun faizsiz bankacılık anlayışına uygun olmak zorundadır. Uygulamada satılacak mal tespit edilmeli satılmadan önce satıcının mülkiyetine geçirilmektedir. Haram kabul edilen her türlü faiz, getiri satışından kaçınılmalıdır. (AAOIFI, 2015).

Vekâlet: Bu yöntemde İslami kurallara uygun olarak yatırımcılar tasarruflarını değerlendirmek için bir kimseyi kendisi için vekil tayin eder. Faizsiz bankaya teslim edilen tasarrufları banka dikkatlice değerlendirmektedir. Vekâlet bir emanet

sözleşmesidir ve katılım bankası müşterilerine vekâlet verirken vekâlet formu imzalatır. Vekâlet ücretli veya ücretsiz yapılmaktadır. Katılım bankaları vekâlet yöntemini murabaha yöntemini kullanırken müşterilerine vermektedir (Aktepe ve Dereci,2021).

Karz-ı Hasen: İslam'da her türlü iyilik teşvik edilip kötülükler yasaklanmıştır. İslam'ın zorunlu tuttuğu bazı yardımlaşmalar vardır. Bunlar zekât vermek, fitır sadakası gibi olaylar İslam'da emredilmiştir. Fakat zorunlu tutulmayan yardımlaşmalarda vardır. Karz-ı Hasen bu yardımlaşmalardan biridir. Maddi sıkıntıya düşmüş bir kişiye finansal destek olmak ve ihtiyacı olan tutarı verip hiçbir menfaat beklemeden verilen borcu aynı şekilde geri almaktır. 500 TL borç verip 500 TL tahsil etmek Karz-ı Hasen olarak adlandırılır. Karz-ı Hasen uygulanırken dinen uygun olmayan işler için borç verilemez (Aktepe,2013).

2.4. Faizsiz Bankacılığın Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Dünya ekonomisi son beş yılda büyük değişimlere uğramıştır. Meydana gelen finansal krizler ekonomileri zorlamıştır. Yaşanan bu krizlerde finansal kuruluşların iflas etmesi, dünyanın en gelişmiş ekonomilerinden olan ABD'nin sarsılmasıyla faizli bankacılık modeli sorgulanmaya başlanmıştır. Yaşanan krizlerde faizsiz bankacılık modelinin daha az hasar görmesi ülke yönetimlerinin dikkatini çekmiştir. Faizsiz bankacılık sistemi, geleneksel bankacılık sistemine göre çok yeni bir sistemdir fakat İslam ülkelerinin zenginleşmeye başlaması ve Müslüman yatırımcıların artmasıyla faizsiz bankacılık sistemi gelişmektedir. Dünya da İslami bankacılıkta olarak adlandırılan bu sistem her geçen gün büyüyerek etki alanını artırmaktadır. Faizsiz bankacılık yalnızca Müslüman nüfusu olan ülkelerde değil Hristiyan veya farklı dinlere sahip ülkelerde de giderek faaliyet alanını artırmaktadır.2011 yılı sonu itibariyle Kuveyt Finance House (KFH) göre; global faizsiz finans hacmi 1.3 trilyon dolara yükselmiştir (TKBB,2011).

2015 yılında İslami bankacılık sektöründe piyasa büyüklükleri bakımından öne çıkan üç ülke İran, Suudi Arabistan ve Malezya olmuştur. 2015 yılında 379,6 milyar dolar ve 42 adet İslami banka ile İran İslami banka sektöründe lider konumundaydı.

350 milyar dolar ve 16 İslami banka Suudi Arabistan ve 160 milyar dolar ve 39 banka ile Malezya sektörde büyüme ve gelişmeye devam etmektedirler (Görmüş ve Yabancı, 2021).

Tablo 3. En Büyük 10 İslami Banka

BANKA	ÜLKE	AKTİF VARLIK \$ (2015)
Al Rajhi Bank	Suudi Arabistan	84,120
National Commercial Bank	Suudi Arabistan	62,518
Kuwait Finance House	Kuveyt	54,490
Bank Mellat	İran	51,800
Bank Melli İran	İran	51,711
Dubai İslam Bankası	BAE	40,826
Bank Saderat İran	İran	39,212
May bank Islamic Berhad	Malezya	36,446
Katar İslam Bankası	Katar	34,881
Bank Tejarat	İran	33,792

Kaynak: Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı (TKBB,2021).

İslami Bankacılık Sektörünün büyüklüğü 2015 yılında 1,451 milyar dolara ulaşmıştır. Müslüman nüfus yoğunluğu Müslüman ülkelerle olan ilişkileri faizsiz

finans açısından avantaj oluşturmaktadır. Suudi Arabistan'ın İslami bankacılık oranı 2015 yılında %51,3 Kuveyt'in 45,2 Bahreyn'in %29,3'tür (Görmüş ve Yabancı,2021).

Tablo 4. İslami Bankaların Bankacılık Sektörü İçindeki Payı

Ülkeler	İslami Bankacılık Kanunun Çıkarılması	İslami Bankaların Bankacılık Sektörü İçindeki Payı (%) (2013)	İslami Bankaların Bankacılık Sektörü İçindeki Payı (%) (2019)
Malezya	1983	23	28,4
BAE	1985	22	23
Kuveyt	2003	45	48
Bahreyn	2006	28	11
Ürdün	2000	14	16
Umman	2012	9	14
Katar	2013	34	26
Suudi Arabistan	-	49	69
Türkiye	-	5	6,3

Kaynak: Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı (TKBB,2021).

İslami Bankacılık Kanunu dünyada ilk defa 1983 yılında Malezya'da, Malezya parlamentosun da kabul edilmiştir. Malezya'dan sonra BAE, Kuveyt, Bahreyn, Ürdün, Umman, Katar ve Suudi Arabistan'da farklı yıllarda İslami Bankacılık Kanunu çıkarılmıştır. İslami Bankacılığın bankacılık sektörü içindeki payına bakacak olursak

2019 yılında en yüksek %69 ile Suudi Arabistan ve Türkiye’de %6,3 olduğu görülmüştür. Tabloda da belirtildiği gibi diğer ülkelerinde paylarına baktığımızda İslami Bankacılığın dünyada önemli bir konuda olduğu görülmektedir.

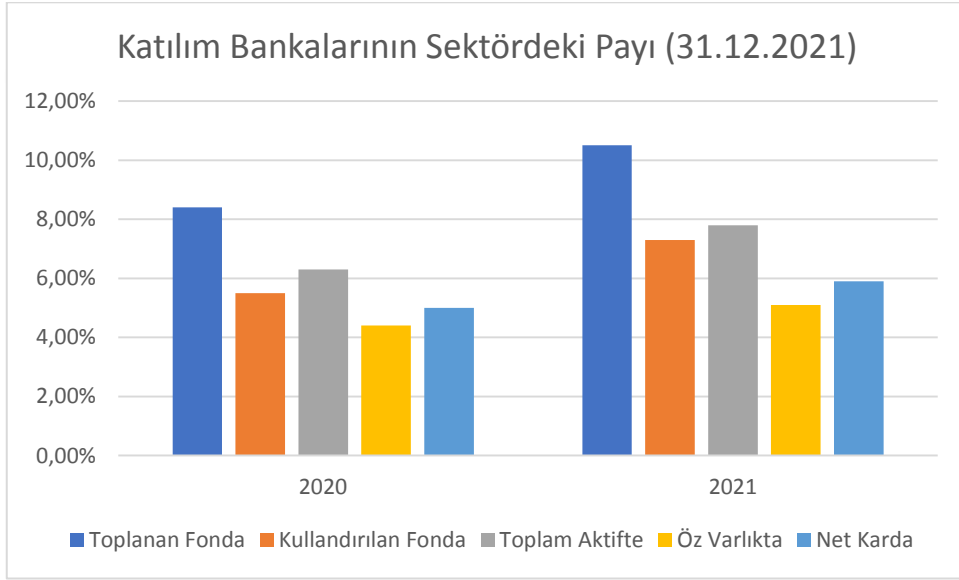
Ülkemizde faizsiz bankacılık öncelikle Özel Finans Kurumu olarak hizmet vermeye başlamasından günümüze kadar faizsiz bankacılık ilkesinden sapmadan devam ettikleri görülmektedir. Yaklaşık 35 yıldır bankacılık sektörünün içinde olan günümüzdeki adıyla faizsiz bankalar ekonomimize önemli katkıları bulunmaktadır. Faize karşı hassas olan insanların ekonomiye katamadıkları atıl fonlarını faizsiz bankalar sayesinde ekonomiye kazandırmaktadırlar ve bankacılık işlemlerini faizsiz bir şekilde gerçekleştirerek sektörde geleneksel bankaların tamamlayıcısı olarak yerini almıştır. Müşterilerine geleneksel bankacılıktan farklı olarak faizsiz bankacılık hizmeti sunarak mali sistemde çeşitliliğe de arttırmıştır ve tasarruflarını faizsiz bir şekilde değerlendirmek isteyen insanlar içinde bir alternatif olmuştur. Faizsiz bankalar fonlarını toplarken ve bu fonları en etkin ve verimli bir şekilde kullanırken geleneksel bankacılık yöntemlerinden ayrılmaktadır ve bu da bankacılık sektörü içinde rekabete neden olmaktadır. Ülkemizde yaşanan ekonomik krizlerde faizsiz bankalar geleneksel bankalara göre daha dirençli olduğu ve ekonomiye yük olmadıkları görülmüştür. İlk faaliyete başladıkları günden bugüne giderek artan personel sayıları ve açılan şubeleriyle istihdamın artmasına katkıda bulunmuşlardır.

Katılım bankaları çalışma prensipleri gereği fon kullanırken gerçek ekonomik faaliyetleri finanse ederler. İşlemler gerçek ticarete dayandığı için faturasız işlem yapılmadığından ülkemiz için sorun teşkil eden kayıt dışı işlemler olmamaktadır. Bu açıdan katılım bankaları kayıt dışı ekonomi ile mücadele konusunda önemli bir yeredirler. Reel sektörün finanse edilmesi konusunda ise katılım bankalarının katkıları oldukça önemlidir. Ülke ekonomisinin büyümesinde eldeki kaynakların en etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi önemlidir. Katılım bankalarında kaynakların doğrudan tarım, ticaret, sanayi ve hizmet alanlarında reel sektörü finanse ederek kullandıkları reel sektöre etkisi oldukça fazladır (Ustaoglu, 2014).

Faizsiz bankacılık, ülkemizdeki adıyla Katılım Bankaları 6 adet bankayla hizmet vermektedirler. Kuruluş tarihlerine göre; Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım bankalarıdır. 2021 yılında bankaların şube sayıları 1311’e yükselmiştir ve toplam çalışan sayıları ise 17.147

kişiy e ulaşmıştır. Katılım Bankalarının ekonomimize katkıda bulunmaya devam etmektedir. Finansal sistem içerisinde atıl fonların sisteme kazandırılması, reel sektöre kaynak aktarılması ve istihdamın artırılmasında önemli bir rolü vardır. Katılım Bankaları birçok işletmeye kendi prensiplerine uygun yöntemlerle yatırım malları temin ederek üretime destek olmaktadır. 2021 yılında 6 Katılım Bankasının toplam aktif büyüklüğü 717,3 milyar TL'ye çıkmıştır ve net dönem karı ise 5,5 milyar TL'dir (TKBB,2021).

Grafik 1. Katılım Bankalarının Sektördeki Payı (31.12.2021)

Grafikte sektör payları belirtilmiştir. 2020 yılına göre 2021 yılında artışlar meydana gelmiştir.2020 yılında toplanan fonlar 8,4 iken 2021 yılında 10,5' e yükselmiştir. Kullandırılan fonlar ise 2020 yılında 5,5 iken 2021 yılında 7,3'tür. Toplam aktifte ise 2020 yılında 6,3 2021 yılında 7,8 olmuştur. Öz varlıkta da artış meydana gelmiştir. 2020 yılında 4,4'ken 2021 yılında 5,1 olmuştur ve son olarak net karda 2020 yılında 5,0'dan 2021 yılında 5,9' yükselmiştir (TKBB,2021).

Tablo 5. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı (Milyon TL-2017-2021)

	Toplam Aktifler	Değişim (%)	Sektörel Pay (%)
2017	160.136	20,5	4,9
2018	206.806	29,1	5,3
2019	284.459	37,5	6,3
2020	437.119	53,7	7,2
2021	717.338	64,1	7,8

Kaynak: (TKBB,2021).

2021 yılında katılım bankaları arasında en büyük aktif toplama sahip banka 254,1 milyar TL ile Kuveyt Türk Katılım Bankası olmuştur. İkinci sırada 115,6 milyar TL ile Türkiye Finans Katılım Bankası yer almaktadır. Üçüncü sırada ise 109 milyar TL ile Albaraka Türk Katılım Bankası bulunmaktadır. Dördüncü sırada 100,7 milyar TL ise Vakıf Katılım. Beşinci sıradaysa 98,3 milyar TL ile Ziraat Katılım yer almaktadır ve son olarak Emlak Katılım da 38,7 milyar TL ile toplam aktifler sıralamasında bankalar arasındaki yerini almıştır (TKBB,2021).

2.5. Faizsiz ve Geleneksel Bankacılığın Karşılaştırılması

Geleneksel bankacılığın ve faizsiz bankacılığın vermiş oldukları hizmetler ve uyguladıkları bankacılık yöntemleri farklılık göstermektedir. En önemli farkı ise faizsiz bankacılıkta günümüzdeki adıyla katılım bankalarında yapılan tüm işlemlerde faiz yoktur. Katılım bankalarında para belirli bir bedel karşılığında satılmaz bir mal üzerinden ticaret yapılır. Geleneksel bankalarda yapılan işlemlerde faiz vardır ve paranın bir karşılığı da vardır. Geleneksel bankalarda banka ile müşteri arasında ortaklık yoktur katılım bankalarında ise ortaklık vardır. Katılım bankaların fon kullanılırken nakit kredi kullanılmamaktadır. Topladıkları fonları reel sektöre katmak zorundadır ve fon kullanımında vade genellikle uzundur. Katılım bankaları uygulamalarında verdikleri mal ve hizmetleri kesinlikle belgelenebilir olmalıdır. Geleneksel bankalarda ise faiz karşılığı kredi kullandırmaktadırlar ve toplanan

mevduatların nerede kullanıldığı banka için önemli değildir. Fon kullanımları kısa vadeli de olabilmektedir (Özulucan ve Deran,2009).

Katılım ve geleneksel bankaların temel hedef ve amaçlarının farklılıkları tabloda özetlenmiştir;

Tablo 6. Katılım ve Geleneksel Bankaların Hedef ve Amaçları

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	GELENEKSEL BANKALAR
Başlıca Hedef	İslami değerlere göre düzenlenip ona uygun hizmet vermek.	Para kazanmak
Amaç	Herhangi bir israf olmaksızın toplum her bireyin temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere eldeki kaynakları kullanmak.	Parası olan bireye, paradan para kazandırmak amacıyla para edinmek. En temel amacı kar elde etmektir.
Bankanın Genişliği	Küçük çaplıdır ve toplum temelli ortalama büyüklüklere sahiptirler.	Çok geniş tutulan büyük bankalardır.
Finansman Sermayesi	Milli yapıdadır. İçinde bulunduğu toplumun yatırım-girişim sınırları ile çevrilidir.	Küreseldir ve sınır tanımaz.
Yatırımların Hedefi	Toplum bireylerini refaha ve mutluluğa ulaştırmak amacıyla yarar sağlayan ürünleri ve verimliliği artırıp çoğaltmaktır.	Şahsa bağlı özel menfaat ve servetin yüksek miktarda artırılıp çoğaltmaktır.
Karlılık ve İstifadenin Oynadığı Rol	Toplumda verimliliği yaygın hale getirecek şekilde üretkenlik ve girişimciliğe teşvik etmek.	En fazla yararı sağlamak.

Kaynak: (S. Tuğ ve A. Tuğ, 2017).

Tablo 7. Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması

NİTELİK	KATILIM BANKALARI	GELENEKSEL BANKALAR
Çalışma Yöntemleri	Katılım Bankalarının ana ilkesi faizsiz işlem yapılmasıdır. Kar-zarar ortaklığı esastır. Katılım Bankaları fon toplar ve topladıkları fonları kullanırlar.	Mevduat toplar mevduat kullanırlar ve bu yöntemlerde faiz vardır dolayısıyla para ticareti söz konusudur.
Paranın Fonksiyonları	Ticari bir ürün gibi para alım satımda kullanılmaz. Para katılım bankalarında para yaratmaz.	Para, ticari bir ürün gibi kullanılır bir bedel karşılığında alınıp satılır.
Fon Toplama	<i>Özel cari hesap, katılma hesabı ve kıymetli maden hesaplari</i> ile fon sahiplerinden faizsiz bankacılık prensiplerine uygun fon toplanmaktadır. Kar-zarara katılım hesabında banka ile müşteri arasında bir ortaklık söz konusudur.	<i>Ticari hesap ve mevduat hesabı</i> adı altında önceden belirlenen faiz oranında müşterilerden mevduat sağlanmaktadır. Banka ile müşteri arasında ortaklık ilişkisi yoktur. Borçlu- alacaklı ilişkisi vardır.
Fon Kullandırma	Nakit kredi kullandırılmamaktadır. Fon; <i>murabaha, mudaraba, muşareke, icare, selem, istisna, sukuk, teverruk, vekalet</i> ve <i>karz-ı hasen</i> gibi yöntemleri ile nakit kullandırılmaktadır. Toplanan fonlar reel sektörü finanse eder ve bu sistemde fonu kullananlarla banka arasında ortaklık oluşur.	Faiz karşılığında nakit kredi kullandırmaktadırlar. <i>Kredili mevduat hesapları, borçlu cari hesap kredi, ihtiyaç kredisi</i> gibi yöntemlerle fon kullanırlar. Toplanan mevduatların nerede kullanıldığı banka için önemli değildir.
Finansal Kiralama	Finansal kiralama yetkileri vardır.	Finansal kiralama yetkileri yoktur.
Müşterinin Üstlendiği Risk ve Sisteme Duyulan Güven	Katılım bankalarında kar ve zarara ortaklık olduğu için tasarruf sahipleri riski önceden kabul etmektedirler. Sistemde “güven” esastır.	Faiz esasına dayanır. Bankacılık sisteminde güven konusu “teminat ve ipotek” çözümlenmiştir.

Kullandırılan Fonun Müşteri Açısından Maliyeti	Fonu kullanan müşterinin belirli bir vade sonunda ödeyeceği tutar bellidir.	Bankalar zaman zaman kredi maliyetlerini değişik finansman enstrümanlarına endeksleye bilmektedirler. Kredi maliyetlerinin sonradan değişebilme olasılığı vardır.
Kullandırılan Fonun Süresi	Daha uzun sürelidir.	Daha çok kısa süreli kredi kullandırmaktadırlar.
Fon Maliyeti	Toplanan fon hesaplarının hiçbirinde hesap sahibine herhangi bir getiri, ödeme yapılmamaktadır.	Fon kaynaklarının tamamının bankaya maliyeti vardır.
Denetim	BDDK tarafından denetlenir ve faaliyetleri kurumun denetim ve gözetimine tabiidir.	BDDK tarafından denetlenir. Geleneksel bankalar faaliyetleri, kurumun denetim ve gözetimine tabiidir.
İktisadi Sistem	İslam iktisadi anlayışıyla faaliyet göstermektedirler.	Kapitalist iktisat anlayışıyla faaliyet göstermektedirler.
Kredi ve Diğer Yatırımlar	Katılım bankaları kredi kullandırırken finansman bankaya değil katılım bankası açısından uygun olan projeye yapılır.	Kredinin kullandırılmasında bankaya karşı verilen teminat ön plandadır.
Müşteri Getirisi	Fonların kullanılmasından doğan kar genellikle %80 tasarruf sahiplerine verilir. Zarar var ise tasarruf sahipleri katılım oranında zararı karşılamaktadır.	Müşterinin kazancı oransal olarak önceden belirlenmiştir.
İşlemlerinde Kullandıkları Finansman Enstrüman	Kullandıkları enstrümanlar açısından geleneksel bankalara göre dezavantajlıdır. Faizsiz bankacılık prensiplerine uygun çalışmaları için bazı enstrümanları kullanmaları uygun olmamaktadır.	Yeni geliştirilen enstrümanlar banka için karlıysa bir kısıtlama olmaksızın kullanabilmektedirler.

Makro Ekonomiye Etkisi	Kayıt dışı ekonominin önlenmesini sağlamaktadırlar. Atıl tasarrufların sisteme dâhil edilmesiyle ve yabancı sermaye transferlerinin sağlanması ekonomi açısından oldukça önemlidir. Kullandırılan fonlar direkt olarak reel ekonomiyi finanse eder.	Kullandırılan kredilerin ne kadarının yatırım ne kadarının tüketim amaçlı kullanıldığı kontrol edilemez.
Reel Ekonomiye Katkı	Toplanan fonlar faizsiz yöntemlerle ticari ve sanayi faaliyetlerde değerlendirilir.	Toplanan mevduatlar reel ve üretken ekonomide bir kısmı da reel ekonomi dışında değerlendirilir.
Toplanan Güvencesi	Fonların Toplanan fonlar <i>“Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu’nun”</i> güvencesi altındadır.	Toplanan mevduatlar <i>“Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu”</i> kapsamındadır.
Üstlenilen Risk	Fon kullandırma faaliyetleri tasarruf sahipleri ve banka arasında kar-zarar ortaklığı olduğu için tasarruf sahipleri ve banka için risk bulunmaktadır.	Belirli bir faiz oranından para toplanıp kredi kullandırıldığı için müşteri açısından risk yoktur. Riski üstlenen sadece geleneksel bankadır.
Dağıtılan Nemaların GVK’ya Karşı Durumları	Katılım bankalarınca dağıtılan kar payları 193 sayılı GVK ‘ya (md.75/12) göre, menkul sermaye iradı satılmakta ve gelir vergisine tabii tutulmaktadır.	Mevduat faizleri de 193 sayılı GVK ‘ya göre, menkul sermaye iradı sayılmakta ve gelir vergisine tabii tutulmaktadır.
Getiri Dağılımı	Yasal kısıtlama yoktur.	Mevduat faizlerinde bazı sınırlamalar mevcuttur.
Tabii Oldukları Meslek Kuruluşu	<i>“Türkiye Katılım Bankaları Birliği’ne”</i> üye olmak zorundadırlar.	<i>“Türkiye Bankalar Birliği’ne”</i> üye olma zorunlulukları vardır.

Kaynak: (Ustaoğlu, 2014).

Tablo 8. Katılım ve Geleneksel Bankaların Başlıca Finansal Büyüklükleri (Milyon TL- Aralık 2021)

		Katılım Bankaları			Geleneksel Bankalar		
Finansal Başlıklar		Aralık 2020	Aralık 2021	2021/2020 (%)	Aralık 2020	Aralık 2021	2021/2020 (%)
Toplanan Fonlar	TP	102.091	148.867	45,8	1.546.080	1.879.831	21,6
	YP-DÖVİZ	149.563	318.294	112,8	1.619.278	3.005.858	85,6
	YP-MADEN	69.751	89.257	28,0	289.720	417.086	44,0
	TOPLAM	321.405	556.418	73,1	3.455.314	5.303.348	53,5
Kullandırılan Fonlar		240.147	369.353	53,8	3.674.877	5.044.485	37,3
Takipteki Alacaklar (Brüt)		8.713	11.225	28,8	152.500	100.104	4,9
Toplam Aktif		437.146	717.338	64,1	6.106.442	9.215.458	50,9
Öz Varlık		27.607	36.310	31,5	599.590	713.955	19,1
Net Kar		3.658	5.468	49,5	57.305	92.952	62,2
Personel Sayısı		16.848	17.147	1,8	203.223	202.136	-0,5
Şube Sayısı	Yurt İçi	1.250	1.307	4,6	11.113	11.023	-0,8
	Yurt Dışı	4	4	0,0	75	75	0,0
	Toplam	1.254	1.311	4,5	11.188	11.098	-0,8

Kaynak: (TKBB,2021).

Katılım bankaları 2020 ve 2021 yıllarının temel göstergelerini incelediğimizde, seçilmiş göstergelerin hepsinde büyüme sergiledikleri görülmektedir. Toplanan fonlarda ve kullandırılan fonlarda artış olmuştur. Ekonomimizin gelişimi için sektörel paylar oldukça önemlidir. Şube sayıları ve personel sayılarında da artışlar olmuştur.

2021 yılı itibariyle geleneksel bankaların aktiflerinin sektör içindeki payı %86, kalkınma ve yatırım bankalarının payı %7'dir. Katılım bankalarının ise bu oran %7 olmuştur. Geleneksel bankaların bilanço yapısına baktığımızda varlıkların %53'ü

kredilerden, %2'si likit aktiflerden oluşmaktadır. Öz Kaynakları ise %19 oranında artarak 53 milyar dolar olmuştur (TBB,2021).

2020 yılında bankacılık sektöründeki bankaların yurt içindeki şube sayıları 11.113 şubeydi. 2021 yılı sonu itibariyle Türk bankacılık sisteminde bankaların yurt içindeki toplam şube sayıları 11.023, personel sayıları ise 202.136'dır. Personellerin 70.372'si kamu bankalarında, 67.551'i yerli özel bankalarda, 64.213'ü ise yabancı bankalarda çalışmaktadırlar. 2020 yılına göre personel sayılarında %0,7 oranında azalma meydana gelmiştir. Şube ve personel sayılarındaki azalmanın nedenleri şube dışında bankacılık hizmeti verebilecek dağıtım kanallarının artması ve gelişen teknolojiyle birlikte mobil bankacılık hizmetlerinin kullanımının artması başlıca nedenler olarak gösterilmektedir. Bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2021 yılı itibariyle %50,9 artışla 9.125 milyar TL'ye ulaşmıştır. Banka sektörü dönem net karı ise 2021 yılında 92.952 Milyar TL'ye çıkmıştır (TKBB,2021).

Tablo 9. 09.11.2022 Tarihi İtibarıyla Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları

	Banka Sayısı	Yurtiçi Şube	Yurtdışı Şube
Mevduat Bankası	35	9561	72
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	3703	35
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	8	3486	27
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	16	71	0
Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	43	0
Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	9	24	0
Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	0

Kaynak: TBB sitesinden elde edilen verilerle yazar tarafından hazırlanmıştır.

2.6. Literatür Taraması

Bankaların performanslarının değerlendirilmesinde ve sıralamalarının yapılmasında ÇKKV yöntemleri sıklıkla kullanılmaktadır. Çalışmanın bu kısmında; SPSS, VZA, TOPSIS, VIKOR, CAMELS vb. yöntemlerle katılım bankaları ve geleneksel bankalar ile ilgili yapılan analizlerden bazı çalışmalar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 10. Literatür Özeti

YAZAR/YILI	DÖNEM	İNCELENEN BANKALAR	YÖNTEM(LER)	SONUÇLAR
Şendoğdu (2014)	-	Konya ilinde faaliyet gösteren 3 banka türü (özel, kamu ve katılım bankası)	SPSS	321 Müşteriye anket yapılarak müşteri memnuniyeti ve bankaya olan bağlılık tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda, memnuniyet derecesi yüksek olan müşteriler sadakat açısından sadık müşteriler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılım bankalarının tercih edilmesinde dini hassasiyetin öne çıktığı görülmüştür.
Toraman, Ata ve Buğan (2015)	2006-2014	Borsa İstanbul (BİST)'te işlem gören 11 adet mevduat bankası ve 4 adet katılım bankası	t-testi ve momentler metodu (generalized method of moment-GMM)	Çalışmanın sonucunda, her iki banka türünde karlılık açısından anlamlı bir fark yoktur fakat mevduat bankalarının esas faaliyet dışı kazançlarındaki farklılık sebebiyle aktif karlılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çalışkan ve Eren (2016)	2010-2014	15 geleneksel banka ve 2 kalkınma ve yatırım bankası	AHP ve PROMETHEE	Yapılan analizler sonucunda, Ziraat Bankası'nın ve Akbank'ın yüksek performans sonucuna ulaşılmıştır.
Ayrıçay, Özçalıcı ve Bolat (2017)	2016	Türkiye'de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	AHP ve GRA	Yapılan analizler sonucunda finansal performansı en yüksek olan banka Vakıf Katılım en düşük performansı olan banka ise Albaraka Türk olduğu görülmüştür.
Güney (2018)	2016-2017	Ziraat ve Vakıf Katılım bankaları	VZA	Çalışmanın sonucunda, iki katılım bankasının da süper etkinliğe yaklaştıkları tespit edilmiştir.
Dikici (2018)	2012-2016	21 Geleneksel banka 5 katılım bankası	TOPSIS ve VIKOR	Çalışmanın sonucunda, geleneksel bankaların performanslarının daha iyi olduğu görülmüştür.
Gündoğdu (2018)	2010-2017	Türkiye'de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	Gri İlişkisel Analiz (GRA)	Çalışmanın sonucunda, bankaların finansal performanslarının yıllar itibarıyla değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir ve 2017 yılında Türkiye Finans Katılım Bankası finansal performans sıralamasında ilk sıradadır.
Ural, Demireli ve Güler Özçalık (2018)	2012-2016	Türkiye'de faaliyet gösteren 3 kamu sermayeli banka	Entropi ve WASPAS	Çalışmanın sonucunda; 2014-2015 ve 2016 yılları arasında finansal performansı en iyi olan kamu sermayeli banka Ziraat Bankası olduğu görülmüştür.
Ünal (2019)	2014-2018	Özel sermayeli 4 geleneksel banka	SD ve WASPAS	Çalışmanın sonucunda, yapılan analizlerde finansal açıdan en başarılı bankanın Akbank olduğu tespit edilmiştir.

Korkmaz, Taş ve Zeytinoğlu (2019)	2010-2017	Türkiye’de faaliyet gösteren 3 katılım bankası ve 3 geleneksel banka	Mann Whitney U-Testi	Çalışmanın sonuçlarına göre, katılım bankaları geleneksel bankalara göre karlılık bakımından daha yüksek performans göstermiştir.
Eyceyurt Batır (2019)	2015-2017	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	CAMELS	Çalışmanın sonucuna göre yapılan analizlerde Ziraat katılım ve Vakıf Katılım bankalarının her üç yılda bir sektör ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir.
Gezen (2019)	2010-2017	Türkiye’de faaliyet gösteren 3 katılım bankası	Entropi WAPAS ve	Çalışmanın sonucunda, yıllar arası en çok finansal performansı yüksek olan banka Türkiye Finans Katılım Bankası olmuştur. Son iki yılda Kuveyt Türk’ün performansının en yüksek olduğu görülmüştür.
Yılmaz (2020)	2018	Türkiye’de faaliyet gösteren özel sermayeli ve yabancı sermayeli geleneksel bankalar	TOPSIS	Yapılan analizin sonucunda; en iyi sonuç veren ilk üç banka yabancı sermayeli geleneksel bankalar olduğu tespit edilmiştir.
Bolat ve Akardeniz (2020)	2015-2019	2015 yılında 4, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında 5 2019 yılında 6 katılım bankası	VZA	Kuveyt Türk katılım bankasının incelen dönemlerin tamamında yeterli etkinlik skoruna ulaştığı görülmüştür. Albaraka Türk katılım bankasının ise en az etkinlik sayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.
Akyüz, Soba ve Yeşil (2020)	2013-2017	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	CAMELS	Çalışmanın sonucunda, yapılan yöntemin puanlarında 2015 yılından itibaren bankaların düşüş yaşadıkları görülmektedir. Küresel gelişmeler de ve Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler açısından bakıldığında katılım bankalarının finansal sektöre olan etkisi büyüktür.

Özkan (2020)	2016-2018	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	TOPSIS	Çalışmanın sonucunda, Türkiye Finans Katılım Bankası en iyi sonucu veren banka olduğu tespit edilmiştir.
Karakaya (2020)	2018	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	BAHS, TOPSIS ve CAMELS	Yapılan analizlerin sonucunda, katılım bankacılığı sektöründe finansal performans açısından ilk sırada Kuveyt Türk Katılım Bankası olduğu tespit edilmiştir.
Bayram (2020)	2016-2019	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	CRITIC ve PROMETHEE I-II	Çalışmanın sonucunda, finansal performansı en yüksek olan banka Ziraat Katılım Bankası olduğu görülmüştür.
Odabaş ve Bozdoğan (2020)	2016-2018	Türkiye’deki 5 katılım bankası	ELECTRE	Çalışmanın sonucunda, en yüksek performansı gösteren banka Vakıf Katılım Bankası olduğu görülmüştür.
Eke ve Sevinç (2021)	2016-2020	Türkiye’de faaliyet gösteren özel ve kamu katılım bankaları	VZA	Çalışmanın sonucunda, etkinlik anlamın da özel sermayeli katılım bankalarının kamu sermayeli katılım bankalarından daha önde olduğu görülmüştür.
Yılmaz ve Özgür (2021)	2015-2019	Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası	Panel Veri Analizi	Çalışmanın sonucunda; katılım bankalarının sermaye yeterlilik oranındaki bir birimlik artış aktif karlılığı %13 oranında azaltma olduğu görülmüştür.
Akbaş ve Kaya (2022)	2015-2020	Türkiye’deki 5 Katılım Bankası	Panel Veri Yöntemi	Çalışmanın sonucunda Türkiye’deki katılım bankalarının büyüklük ve etkinlik olarak gelişmesi kurumsal sürdürülebilirliklerini artıracaklarını ortaya koymaktadır.

Ekin (2022)	2018-2020	Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamu geleneksel banka	Entropi, WSA ve ARAS	Yapılan analizlerin sonucunda; 2018 ve 2019 yıllarında performansı en yüksek olan banka Ziraat Bankası olduğu görülmüştür. 2020 yılında ise performansı en yüksek banka Halk Bankası olmuştur.
Gül ve Bektaş (2022)	2010-2020	Türkiye’de faaliyet gösteren 10 geleneksel banka	Entropi ve ARAS	Çalışmanın sonucunda; finansal sağlamlık bakımından en başarılı performans gösteren banka Halk Bankası olduğu görülmüştür. Ve son sırada yer alan banka ise Deniz Bank olmuştur.
Erdoğan ve Uslu (2022)	2009-2020	Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamu, 8 özel sermayeli geleneksel banka	CAMELS	Çalışmanın sonucunda; en iyi performansı Halk Bankası göstermiştir. Özel sermayeli geleneksel bankalar arasında ise Şekerbank ve Anadolu bank en iyi performansı sahip bankalar olduğu görülmüştür.
Sezal (2022)	2010-2020	Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankaları	ANOVA	Çalışmanın sonucunda; yabancı sermayeli bankaların, sermaye yeterlilik oranlarının kamu ve katılım bankalarından daha güçlü olduğu görülmüştür.
Say (2022)	2010-2020	Türkiye’de faaliyet gösteren 3 kamu sermayeli geleneksel banka	Entropi ve TOPSIS	Çalışmanın sonucunda; 11 yıllık dönem incelendiğinde, iyi aktif kalitesine sahip banka genel olarak birinci sırada Ziraat Bankası olduğu görülmüştür.

3.TÜRKİYEDE FAİZSİZ BANKACILIĞIN GELİŞİMİ

3.1.Özel Finans Kurumları (1983-2005)

Ülkemizde uygulanan bankacılık sisteminden farklı olarak geliştirilen bir bankacılık sistemidir. Bu kurumları geleneksel bankacılıktan ayıran en önemli farkı ise yapılan işlemlerde faiz olmamasıdır. Özel finans kurumlarının temel amacı tasarruf sahibi ve dini hassasiyeti olan insanların fonlarını İslam'a uygun bir şekilde ekonomiye katmaktır.

Özel finans kurumları ilk olarak 1983 yılında, 16.12.1983 tarih ve 87/7506 sayılı kararname ile kurulmuşlardır. Ülkemizde ilk 1985 yılında Al Baraka Türk ve Faysal Finans faaliyete geçmişlerdir. Atıl fonların ekonomimize katılması için, ihtiyaç sonucu kurulmuşlardır. Ülke ekonomisinin büyümesine ve gelişimine katkı sağlamışlardır. Özel finans kurumları yaptıkları tüm işlemlerde faizden kesinlikle uzak durarak, geleneksel bankacılıkla aralarındaki en temel farkı belirlemişlerdir (Hazıroğlu,2016).

Faizsiz bankacılık ülkemizde ilk olarak özel finans kurumları ismiyle hizmet vermekteydi ve sonrasında katılım bankacılığı ismiyle hizmetlerinde devam etmişlerdir. Günümüzde halen katılım bankası unvanıyla hizmete devam etmektedirler. Faizsiz bankacılığın süreçlerini üç başlık altında inceleyeceğiz. 1983-1999 arası dönemi, 1999-2005 arası dönemi ve 2005-günümüze kadar olan süreç şeklinde inceleyeceğiz.

3.1.1. 1983-1999 Arası Dönem

Faizsiz bankacılık prensiplerine uygun çalışan özel finans kurumlarının ilk yasal düzenlemesi 16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname ile olmuştur. Kararname 19.12.1983 tarihinde resmî gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kararnameyle özel finans kuruluşları faaliyetleri düzenlenerek ilk hukuki alt yapıları oluşturulmuştur. En önemli amaçları; faizden uzak duran insanların tasarruflarını ekonomiye katmaktır. Özel finans kurumlarına ilişkin düzenlemeler ve denetleme yetkisi T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı (o dönemdeki ismiyle Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı) ile T.C. Merkez Bankasına verildi. 1999 yılına kadar özel finans

kurumları kararnameye bağlı olarak faaliyet göstermişlerdir. 4491 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanuna dahil edilerek hukuki alt yapıları güçlendirilmiştir. Yeni düzenlemelerle özel finans kurumlarının fon toplama, fon kullandırma ve diğer bankacılık hizmetlerinde bir değişiklik olmadı. Önceden olduğu gibi cari hesapları ve katılma hesapları yoluyla on toplayabildiler. Ülkemizde ilk özel finans kurumları 1985 yılında Albaraka Türk ve Faysal Finans kurumları hizmet vermeyebaşlamışlardır.1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf, 1991 yılında Anadolu Finans, 1995 yılında ise İhlas Finans faaliyete geçmiştir. Son olarak 1996 yılında Asya Finans sektöre dahil olarak ülkemizde faizsiz bankacılığı başlatmışlardır (FKB,2004).

3.1.2. 1999-2005 Arası Dönemi

Ülkemizde 2000 ve 2001 yıllarında finansal krizler meydana gelmiştir ve şubat 2001 yılında yaşanan krizde İhlâs Finans Kurumu mali başarısızlığa düşüp iflas etmiştir ve bankacılık düzenleme ve denetleme kurumu (BDDK) bankaya el koymuş ve tasfiye süreci başlatmışlardır. Yaşanan kriz insanların özel finans kurumlarına ve finansal sisteme olan güvenlerini sarsmıştır.

Özel finans kurumlarının yapılarında, 19 Aralık 1999 tarihli Resmî Gazete ’de yayımlanan 4491 sayılı ‘Bankalar Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun’la önemli değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikleri şu şekilde sıralayabiliriz;

Çalışma prensipleri korunarak 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına girmişlerdir. 16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı kararname ile bu karara dayanarak çıkarılmış olan tüm mevduat yürürlükten kaldırılmıştır. 4389 sayılı Kanunun 14. Maddesinde belirtilen durumla BDDK faaliyet izinlerini kaldırabilecektir. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu’nun ilgili hükümlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Bu sayede özel finans kurumları ilk kez kanun kapsamına alınmışlardır. (Canbaz,2018).

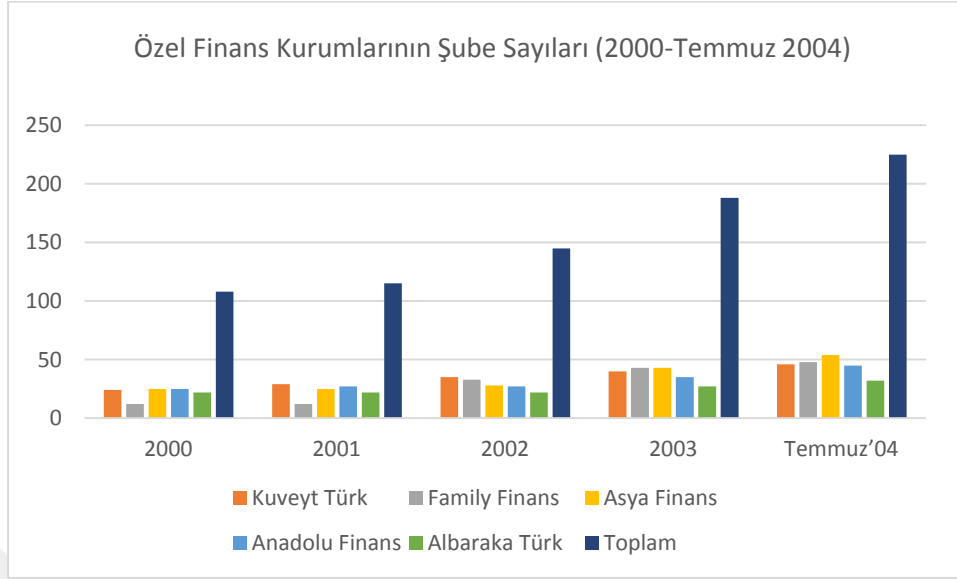
Özel Finans Kurumları Bankalar Kanunu kapsamına alınmasıyla yeni bir döneme girmiştir. 4672 sayılı Bankalar Kanunu’nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler; zel Finans Kurumları Birliği (FKB) kurulmuştur. Özel cari hesaplar gibi gerçek kişilerin tasarruflarının güvende olması için güvence fonu oluşturulmuştur. Özel finans kurumlarının tasfiyesine ilişkin özel hükümler geliştirilmiştir, ilk kez kanunda ‘banka’ olarak yer verilmiştir. Denetimleri BDDK’ya geçmiştir ve 29 Kasım

2004 tarihinde BDDK tarafından oluşturulan tek düzen hesap planı yayınlanmıştır. Bu sayede Özel Finans Kurumları bankalar gibi muhasebe kayıtlarını tutmaya başlamışlardır (Canbaz,2018).

Güvence Fonu: 2000-2001 yılında yaşanan finansal kriz toplumda bankacılığa karşı olan güveni bir hayli sarsmıştır. Ekonomimizin oldukça olumsuz etkilendiği bu durum haliyle Özel Finans Kurumlarını da etkilemiştir. O dönemlerde geleneksel bankaların güvence fonunun olması Özel Finans Kurumlarında olmaması Özel Finans Kurumları açısından olumsuz bir durumdur. Bu yüzden 2002 yılında güvence fonu hayata geçmiştir. Özel finans kurumlarında hesap açtıran müşteriler ticari bankalarla aynı imkâna sahip oldular. Güvence fonu Özel Finans Kurumları birliği tarafından yönetiliyor. Güvence fonunun ana kaynağı gerçek kişilerin güvene alınan hesaplarından alınacak olan güvence primleri oluşturuyor. Bu primlerin oranı ise sermaye yeterliliği standart rasyo kriteri esas alınacaktır. Güvence primleri mali tablolar esas alınarak hesaplanır ve mart, haziran, eylül aylarının sonunda hesaplanır (ÖFKB,2003).

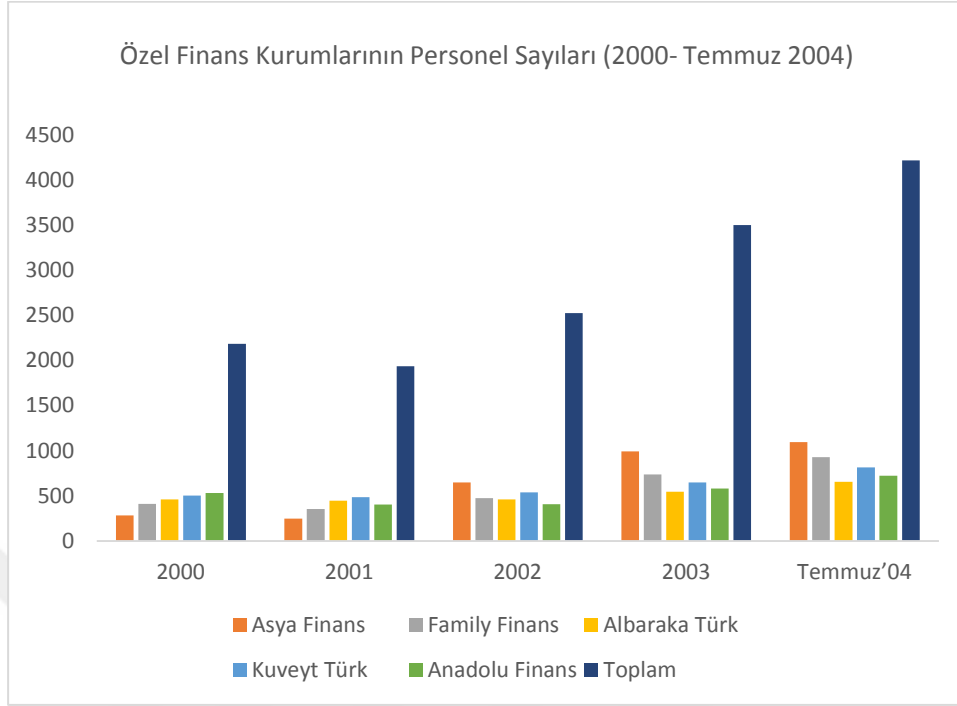
Özel Finans Kurumları Birliği: Birliğin en önemli misyonu; bankacılık sektöründe Özel Finans Kurumlarının ulusal ve uluslararası çerçevede desteklemektir. Ülkemizde yaşanan krizlerde geleneksel bankalara göre Özel Finans Kurumlarının daha dirençli bir yapıya sahip oldukları görülmüştür. Böylelikle Özel Finans Kurumlarının sektördeki paylarını artırmak için onlara destek vermek temel amaçlarından. Özel Finans Kurumları Birliği, Özel Finans Kurumları için müşteri sermaye piyasasındaki fonlara aracılık etmek ve Özel Finans Kurumlarına aracı kuruluş satın alma, aracı kurumlara acentelik yapma hakkı vermek için Sermaye Piyasası Kurumuna başvuru yapmıştır ve bu haklara sahip olmuşlardır. Görevleri ise kısaca; toplumu faizsiz uygulamalar hakkında bilgilendirmek, güvence fonu oluşturmak, bankacılık sektörü ile olan konuları takip etmek, yasal düzenlemeleri takip etmek ve kurumlar arası gerekli iletişimi kurmaktır (ÖFKB,2003).

Grafik 2. Özel Finans Kurumlarının Şube Sayıları (2000-Temmuz 2004)

Özel finans kurumları Kuveyt Türk, Family Finans, Asya Finans, Anadolu Finans ve Albaraka Türk 2000- Temmuz 2004 yılları arasındaki şube artışları tabloda belirtilmiştir. 2000 yılında Family Finans olarak gösterilen banka Faisal Finans'tır. Bankanın adı 2001 yılında Faisal Özel Finans Kurumundan Family Finans olarak değiştirilmiştir. Kuveyt Türk 2000 yılında 24 şubesi varken 2001 yılında 29, 2002 yılında 35, 2003 yılında 40 şube ve Temmuz 2004 de 46 şubeye ulaşmıştır. Family Finans 2000 ve 2001 yıllarında 12 şube ile devam ederken 2002 yılında 33, 2003 yılında 43 ve Temmuz 2004'te 48 şubeye ulaşmışlardır. Asya Finans 2000 ve 2001 yıllarında 25 şube, 2002 yılında 28, 2003 yılında 43 ve Temmuz 2004'te 54 şube sayısına ulaşmışlardır. Anadolu Finans 2000 yılında 25, 2001 ve 2002 yıllarında 27, 2003 yılında 35 ve Temmuz 2004'te 45 şubeye ulaşmışlardır ve son olarak Albaraka Türk 2000,2001,2002 yıllarında 22 şube ile devam etmiş 2003 yılında 27, temmuz 2004'te ise 32 şube sayısına ulaşmışlardır. Toplam şube sayıları ise 2000-Temmuz 2004 yılları arasında artarak devam etmiştir. 2000 yılında toplam bankaların şube sayıları 108, 2001 yılında 115, 2002 yılında 145, 2003 yılında 188 ve Temmuz 2004'te 225 şube sayısına ulaşmışlardır (ÖFKB,2004).

Grafik 3. Özel Finans Kurumlarının Personel Sayıları (2000-Temmuz 2004)

Özel finans kurumları Kuveyt Türk, Family Finans, Asya Finans, Anadolu Finans ve Albaraka Türk 2000-Temmuz 2004 yılları arasındaki artışlar tabloda belirtilmiştir. 2000 yılında Family Finans olarak adlandırılan banka Faisal Finans'tır. 2001 yılında ismi Faisal Finans Özel Finans Kurumundan Family Finans olarak değiştirilmiştir. Özel finans kurumlarının 2000 yılında en çok personel sayısı olan banka 530 personel sayısı ile Anadolu Finans olmuştur. İkinci sırada 501 personel sayısı ile Kuveyt Türk olmuştur. Üçüncü sırada ise Albaraka Türk 460, dördüncü sırada Family Finans 411 ve son sırada 283 personel sayısı ile Asya Finans yer almaktadır. 2001 yılında en çok personel sayısına sahip banka 486 ile Kuveyt Türk olmuştur. İkinci sırada 445 personel sayısı ile Albaraka Türk, üçüncü sırada 404 personel sayısı ile Anadolu Finans, dördüncü sırada ise 353 personel sayısı ile Family Finans ve son sırada 247 personel sayısı ile Asya Finans olmuştur. 2002 yılına gelindiğinde 647 personel sayısı ile Asya Finans ilk sıradır onu takip eden bankalar, Kuveyt Türk 536, Family Finans 474, Albaraka Türk 461 ve son sırada Anadolu Finans 407 personel sayısı ile yerini almıştır. 2003 yılında tüm ÖFK'ların personel sayılarında artış meydana gelmiştir. Asya Finansın 991, Family Finansın 736, Kuveyt Türk'ün 647, Anadolu Finansın 581 ve Albaraka Türk 545 kişiye ulaşmışlardır. Temmuz 2004 de ise Asya Finansın personel sayısı 1096, Family Finansın 928, Kuveyt Türk 814,

Anadolu Finans 722 ve Albaraka Türk 655'e ulaşmışlardır. Toplam personel sayıları ise 2000- Temmuz 2004 yılları arasında 2000 yılında 2.185 iken 2001 yılında 1.935 kişiye düşmüştür. Sonraki yıllarda artarak devam etmiştir. 2002 yılında 2.525, 2003 yılında 3.500 ve Temmuz 2004'te 4.215 personel sayısına ulaşmışlardır (ÖFKB,2004).

Tablo 11. Katılım Bankalarının (Özel Finans Kurumlarının) Yıllara Göre Aktif Değişimi

Dönem	Aktifler (Milyar TL)	Aktifler (Milyon Dolar)	Dolar Bazında Değişim (Yüzde)
1985	48	85	
1990	1.740	594	599
1995	77.952	1.314	121
2000	2.266.000	3.374	157
2001	2.236.000	1.643	-51
2002	3.962.000	2.424	48
2003	5.112.000	3.722	54
2004	7.298.601	5.435	46
2005/6	8.203.000	6.150	13

Kaynak: (TKBB, 2005).

Aktif büyüklükleri 2004 yılında bir önceki yıla oranla %24 artarak 7,3 milyar YTL'ye yükselmiştir. Aralık 2004 itibariyle kullandırılan fonların aktif toplamına oranı 66,4'tür. Toplanan fonların büyük bir kısmı reel sektörün fonlamak için kullanılmıştır. Kar ve zarara katılım yöntemiyle kullandırılan fon miktarının toplam fonlar içindeki payı %3,1'dir (TKBB,2005).

3.1.3. 2005 ve Sonrası Dönem

Özel Finans Kurumları 2005 yılına gelindiğin de çok önemli bir gelişme yaşanmıştır. 19.10.2005 tarihinde 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kabul edilmiş ve Özel Finans Kurumları isimleri 'Katılım Bankası' olarak değiştirilmiştir (Özulucan ve Deran, 2009).

5411 sayılı Bankacılık Kanununu tabii olan katılım bankaları; BDDK kontrol ve denetimindedir. Özel cari hesaplar ve katılma hesapları TMSF güvencesindedir ve

Katılım Bankaları Birliği ile sektörel birlik kazanılmıştır ve şahsi sorumluluklar getirilmiştir (Nacar,2007).

2005 yılında Katılım Bankaları unvanı alan bankalarımız günümüzde bu unvanla hizmet vermeye devam etmektedirler. 2005 yılında Family Finans Anadolu Finans ile birleşerek ve bankanın unvanı değişerek Türkiye Finans Katılım Bankası adını alarak faaliyetlerine devam etmektedirler. Bank Asya 2016 yılında kapatılmıştır. Şu an günümüzde üçü özel sermayeli üçü ise kamu sermayeli 6 katılım bankası faaliyetlerine devam etmektedirler.

Tablo 12. Katılım Bankalarının Genel Bilgileri

KURUM ADI	KURULUŞ YILI	AKİBETİ
Albaraka Türk Özel Finans Kurumu	1984	Faaliyeti yeni statüyle devam ediyor.
Faisal Finans Özel Finans Kurumu	1984	2001 yılında Family Finans adını aldı. 2005 yılında Türkiye Finans katıldı.
Kuveyt Türk Evkaf Özel Finans Kurumu	1989	Faaliyeti yeni statüyle devam ediyor.
Anadolu Finans Özel Finans Kurumu	1991	2005 yılında Türkiye Finans olarak değişti.
İhlâs Finans Kurumu	1995	Faaliyeti sona erdi.
Asya Finans Kurumu	1996	Faaliyeti sona erdi.
Türkiye Finans Katılım Bankası	2005	Faaliyeti yeni statüyle devam ediyor.
Ziraat Katılım Bankası	2015	Faaliyeti devam ediyor.

Vakıf Katılım Bankası	2016	Faaliyeti devam ediyor.
Emlak Katılım Bankası	2019	Faaliyeti devam ediyor.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. Ülkemizdeki Özel Finans Kurumları

Ülkemizde kurulan özel finans kurumları Albaraka Türk, Faisal Finans, Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu, Anadolu Finans Kurumu, İhlas Finans Kurumu ve Asya Özel Finans Kurumudur.

3.2.1. Al Baraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu

Ülkemizde ilk özel finans kurumu Al Baraka Türk Özel Finans Kurumudur. 18 Şubat 1985 yılında faaliyete başlamışlardır. Daha sonrasında 2 Nisan 1985 yılında Faisal Finans Kurumu kurulmuştur. Toplanan fonlar 16,3 milyardır ve bu sayı 1986 yılının sonunda 45,7 milyara ulaşmıştır. Bu iki kurumun toplam fonları ilk açıldıkları yıldan sonraki yıla kadar artmıştır ve topladıkları fonların bir kısmını yabancı döviz oluşturmaktadır. Bankacılık sektörü içinde fon kullandırma payları 1985'te %7,19'dan 1986 yılında %12,7'ye yükselmiştir. Fon kullandırılan müşterilerin vadesi geldiği halde borcunu ödemeyen 1985 yılında hiç olmaması ve 1986 yılında ise geciken borçların yok denecek kadar az olması, insanların özel finans kurumlarına olan güvenini göstermektedir ve bu durum kurumlar için çok önemli bir başarıdır. Faaliyetlerine sadece genel müdürlükte hizmet verip bu başarıya ulaşmaları oldukça önemlidir. Fon toplama ve fon kullandırma yöntemleri kısa sürede insanlar tarafından benimsenmiştir. Bu uygulamalarla Türk finans sistemine yeni usuller kazandırmışlardır. Özel finans kurumlarının önemli bir özelliği de İslam ülkeleriyle ülkemiz arasında dış ticaret hacminin büyümesine katkı sağlamıştır (Özsoy,1987).

Faisal Finans Kurumu ülkemizde faizsiz bankacılığın öncülerinden kabul edilmektedir. 1990'lı yıllar boyunca hem finansal açıdan hem de üst yönetimde yaşanan sıkıntılardan sonra bankanın hisseleri Kombassan Holding Şirketi almıştır fakat beklenen iyileşme gerçekleşmemiştir ve 11.05.2001 tarihinde hisleri %38,82'sini Sabri Ülker'e devretmiştir. Aynı tarihte kurumun ismi Family Finans olarak

değiştirilmiştir. Ülker grubu bünyesinde önemli bir başarı elde edemeyen Family Finans, 28 Aralık 2005'te Anadolu Finans Kurumuna devredilmiştir (Canbaz,2022).

3.2.2. Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu

Kuveyt merkezli; Kuwait Finance House'un 1989 yılında Türkiye'de pazara girmesiyle 31 Mart 1989'da Özel Finans Kurumu olarak kurulmuştur ve Özel Finans Kurumu statüsüyle faaliyetlerine başlamışlardır (Yurttadur ve Demirbaş, 2017).

3.2.3. Anadolu Finans Kurumu

Yerli sermaye ile kurulan ilk özel finans kurumudur. 1991 yılında faaliyete başlamışlardır. Family Finans Kurumu ile BDDK'nın 1685 sayılı kararı ile birleşmiştir. 30.11.2005 tarihinde ise 1747 sayılı karar ile bankanın unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir (Sunbat,2016).

3.2.4. İhlâs Finans Kurumu

Sermayesinin %100'ü ihlâs grubuna ait olan kurum 28.04.1999 tarihinde faaliyete başlamıştır. Pazar payının %40'a ulaştığı sırada ülkemizde yaşanan 2001 Şubat krizinden İhlâs Finans Kurumu olumsuz etkilenmiştir. Bu kriz yaşanırken müşterilerinin yoğun bir şekilde fonlarını çekmesi ve fonlarını kurlsız kullanılması sebebiyle BDDK (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu) faaliyet iznini elinden almış ve tasfiye sürecini başlatmıştır (Sunbat, 2016).

Ülkemizde yaşanan 2001 krizinde özel finans kurumları arasında en çok etkilenen İhlâs Finans olmuştur. Krizin yaşandığı dönemde ülkemizde Albaraka, Faisal Finans, Kuveyt Türk ağırlıklı olarak yabancı sermayeli, Anadolu Finans ve İhlâs Finans da yerli sermayeli olarak hizmet vermekteydiler. 2001 yılına gelindiğinde ülkemizde yaşanan ağır ekonomik kriz içinde ihlas finans kurumunun hızlı büyüme politikası bankayı ve sektörü zor duruma sokmuştur. Sektörü sarsacak politikalar izlemesi kurumlar açısından çok risklidir. İhlâs Finans yürüttüğü riskli politikalar yüzünden likidite sıkıntısı yaşamıştır ve banka içinde yaşanan anlaşmazlıklar, kurumun kötü yönetilmesi de faaliyet izninin son verilmesine neden olmuştur (Tunç,2022).

3.2.5. Asya Özel Finans Kurumu

83/7516 sayılı ÖFK kararnamesi ile 24 Ekim 1996 tarihinde faaliyete geçmiştir. Kuruluş sermayesi 2 trilyon TL’dir. ÖFK içinde ilk kez konut alım finansmanını 1999 yılında uygulamaya başlamışlardır (Güneş,2002).

Banka 2005 yılında Bank Asya Katılım Bankası olarak hizmetine devam etmiştir. 2014 yılına gelindiğinde banka içinde olumsuz gelişmeler meydana gelmiş ve bazı şubelerin kapatılmasına neden olmuştur. Bu olumsuz gelişmeler sadece bankayı değil katılım bankacılığı sistemi içindeki payını da etkilemiştir. Bir yıl içerisinde şube sayılarında ve çalışan personel sayılarında azalışlar görülmüştür. Günümüzde tüm finansal kuruluşlar yaptıkları işlemleri hukuk açısından belli bir kurala göre uygulamaktadırlar. Muhasebe ve bankacılık işlemlerinde her şey açık ve anlaşılır olmalıdır. Fakat Bank Asya’da durumlar bu şekilde olmamıştır. İlk önce sıradan bir dini grup olarak başlayan ve gitgide ülkenin her alanına girerek şirketleşmeye ve oradan da devletleşmeye kadar uzanan, çok farklı sonuçlara sebep olmuşlardır. Hem ülke içinde hem de ülke dışında kendilerini belli etmeden her alana sızmışlardır. 2012 yılından sonra bankaya yapılan denetimlerde bazı belirsiz kişiler üzerinden hesap hareketleri olduğu ortaya çıkmıştır. Ticari bir kuruluş olan banka uyarıları dikkate almamıştır ve sonucunda Şubat 2015’te BDDK olaya müdahale etmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında yapılan denetimlerde bazı ortakları ilgilendiren belgeler istenmiş fakat banka tarafından istenilen bilgilere ulaşılamamıştır. BDDK’nin talep ettiği bankanın imtiyazlı ortaklarını kimler olduğunu anlamak için yönetime bağımsız profesyoneller getirilmiş fakat bulamamışlardır. Bunun sonucunda Mayıs 2015’te banka Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)’ ye devredilmiştir. Ve 2016 yılında BDDK’nin 6947 sayılı kararı ile Temmuz 2016’da bankacılık faaliyetlerine son verilmiştir (Canbaz,2018).

3.3.Ülkemizdeki Katılım Bankaları

Ülkemizde 6 tane katılım bankası hizmet vermektedir ve bu bankaları özel sermayeli olan katılım bankaları ve kamu sermayeli katılım bankaları olmak üzere iki başlıkta inceleyeceğiz.

3.3.1. Özel Sermayeli Katılım Bankaları

Ülkemizde özel sermayeyle kurulan üç tane katılım bankası mevcuttur. Bu bankalar aşağıda belirtilmiştir.

3.3.1.1. Al Baraka Türk Katılım Bankası

Ülkemizde faizsiz bankacılığa öncülük ederek 1985'te aktif olarak hizmet vermeye başlamışlardır. Albaraka Bankacılık Grubu, İslam Kalkınma Bankası ve Türk ekonomisine otuz yılı aşkın sürede hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulmuştur. 30.06.2021 tarihi itibarıyla ortaklık yapıları yabancı ortakların payı %60,87 yerli ortakların payı ise %0,72'dir (Albaraka Türk, 11.11.2022).

3.3.1.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası

Temelleri Kuveyt merkezli olan banka; 1999 yılına gelindiğinde 4389 sayılı Bankacılık Kanununa tabi olup faaliyetlerine yön vererek hizmete devam etmişlerdir. 2006 yılında ise katılım bankası unvanı almışlardır. Teknolojinin gelişmesini bankacılık alanına uyarlayan birçok yeniliklere imza atmışlardır. Kuveyt Türk toplanan fonlarda, kullandırılan fonlarda ve aktif büyüklükte katılım finans kuruluşları arasında ilk sıradadır (Kuveyt Türk, 11.11.2022).

3.3.1.3. Türkiye Finans Katılım Bankası

Ülkemizde %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olan Anadolu Finans ile ilk olarak Faisal Finans ismiyle hizmet veren sonrasında Family Finans olan özel finans kurumuyla 2005 yılında birleşerek hizmet vermeye başlamıştır. 2007 yılına gelindiğinde National Commercial Bank (NCB), %60 hissesini alarak bankanın hâkim ortağı olmuştur. 2012 yılında ödenmiş sermayesi 1 milyar 650 milyon TL'ye yükseldi.

2016 yılında banka POS cirosunu %41 artış sağlamıştır ve katılım bankaları arasında birinci sırada yer almıştır. Dijital aktif müşteri sayısı 2019'a kıyasla 2020 yılında %34 artmıştır. 31.05.2022 tarihi itibarıyla 316 şube ve 3.499 personeli ile hizmetlerine devam etmektedirler (Türkiye Finans Katılım, 11.11.2022).

3.3.2. Ülkemizde Kamu Sermayeli Katılım Bankaları

Ülkemizde kamu sermayesiyle kurulan üç adet katılım bankası mevcuttur. Bu bankalar aşağıda belirtilmiştir.

3.3.2.1. Ziraat Katılım Bankası

Ödenmiş 675.000.000 TL sermayesi ile BDDK'nın izniyle 12.05.2015 tarihinde faaliyet iznini almıştır. 2022 yılı Olağan Genel Kurul Toplantısında bankanın sermayesi 2.650.000.000 TL'ye yükseltilmiştir (Ziraat Katılım, 11.11.2022).

3.3.2.2. Vakıf Katılım Bankası

BDDK 17.02.2016 tarihinde faaliyet izni almıştır. Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğüne, Bayezid Han-ı Sani Vakfı, Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han Vakfı, Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamit Han Evvel Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdusselam Vakfına aittir. Bankanın ödenmiş sermayesi 9.635.000.000 TL'dir (Vakıf Katılım, 11.11.2022).

3.3.2.3. Emlak Katılım Bankası

1926 yılında Emlak ve Eytam Bankası adıyla kuruldu. Kurulduğu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti'nin imarını üstlenmek ve inşaat girişimlerine destek olmak temel amaçlarıydı. Ülkemizin ilk konut projesi olan Bahçelievler Konutlarını hayata geçiren banka, bu proje ile konut kredisi finansman modelini de hayata geçirdi. Yıllar içerisinde isim değişiklikleri olmuştur. Emlak ve Eytam Bankasından Türkiye Emlak Kredi Bankası sonrasında da Türkiye Emlak Bankası ismiyle devam etmiştir. 2018 yılında katılım bankası olarak hizmet vermeye karar veren Türkiye Emlak Katılım

Bankası 2019 yılında faaliyet izni aldı ve günümüzde Katılım Bankası prensiplerine uygun hizmet vermeye devam etmektedir (Emlak Katılım,11.11.2022).

Tablo 13. Ülkemizde Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Şube Sayıları

BANKANIN ADI	ŞUBE SAYISI
Albaraka Türk Katılım Bankası	226
Kuveyt Türk Katılım Bankası	454
Türkiye Finans Katılım Bankası	317
Ziraat Katılım Bankası	145
Vakıf Katılım Bankası	272
Emlak Katılım Bankası	78

Kaynak: veripeteği.tkbb.org.tr verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Erişim:11.11.2022.

3.4. Türkiye Katılım Bankaları Birliği

Özel finans kurumları birliği yeni bankacılık kanunuyla isimleri Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) olmuştur. Katılım bankaları birliğe üye olmak zorundadır. Birliğin amaçları ise; bankacılık düzenleme, ilke ve kurallara uygun bir şekilde katılım bankaları hak ve menfaatlerini korumak, katılım bankacılığı sisteminin büyümesi için, mesleğin gelişmesi ve rekabet gücünü artıracak çalışmalar yapmak. Haksız rekabet olması halinde bunu önlemek için gerekli kararları almak, uygulamak ve uygulanmasını sağlamaktır ve sektöre ait bilgileri kamuoyuyla paylaşmaktır. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Genel Kurulu katılım bankalarının temsilcilerinden oluşur (Tunç,2022).

4.ÖZEL FİNANS KURUMLARININ KATILIM BANKASINA DÖNÜŞÜMÜNÜN SAĞLADIĞI FAYDALAR

4.1. Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankasına Dönüşümü

Bankacılık Kanunu: Ülkemizde ilk olarak Cumhuriyet döneminde 30.05.1993 tarihli ve 2243 sayılı Mevduat Koruma Kanunu ile bankacılık işlemleri kısmen de olsa düzenlenmiştir. Bankacılığı düzenleyen ilk kanun olan Mevduat Koruma Kanunu tam olarak bir banka kanunu değildir. Banka müşterinin mevduatlarını koruduğu için bankaları ilgilendiren bir kanundur. 1936 yılına gelindiğinde 2999 Sayılı, 1958 yılında 7129 Bankalar Kanunları ve 1983 yılında ise Bankalar hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, 1999 yılında 4389 Sayılı Bankalar Kanunu ve son olarak günümüzde de yürürlükte olan 5411 Sayılı Bankalar Kanunu kabul edilmiştir (Battal, 2007).

Çalışmanın bu bölümünde özel finans kurumları adıyla faaliyete başlayan ülkemizde faizsiz bankacılık faaliyetleri sunan ve sonrasında Kanunla isimleri katılım bankası olan faizsiz bankacılığın hukuki alt yapılarını inceleyeceğiz. Bu başlığı ilk olarak özel finans kurumları ile ilgili olan ilk düzenlemeler, 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun özel finans kurumları ile ilgili olan düzenlemeleri, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun özel finans kurumları ile ilgili olan düzenlemeleri ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarına yönelik gelişmeler şeklinde açıklanmıştır.

4.1.1. Özel Finans Kurumları ile İlgili ilk Düzenlemeler

Ülkemizde özel finans kurumlarının, 19 Aralık 1983’te Resmî Gazetede yayınlanan Özel Finans Kurumları kurulma Hakkında 16.12.1983 tarihinde 83/7506 Sayılı Kararname ile hizmet vermeleri mümkün kılınmıştır. ÖFK’lar 70 Sayılı Kanun hükmündeki kararnamenin 90.maddesi ile 1567 sayılı Türk Parasının kıymetini koruma hakkındaki kanuna dayanmaktaydı. İlgili madde de “Diğer mali kuruluşlar” başlığı altında; banka dışındaki mali kuruluşların kuruluş ve faaliyetleri bu kanun hükmündeki kararnameye bağlı olmayacağını, bu kuruluşların tabi olacağı hükümler bakanlar kurulunca belirleneceği hükmüne bağlanmıştır. Kanun hükmü kararnamesinin

verdiği yetkiyle Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı 25 Şubat 1984 tarihinde “Özel Finans Kurumlarının kurulması hakkında 83/7506 Sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğ” yayınlamıştır. Bu tebliğde madde başlıkları özel finans kurumlarının kuruluşu, hisse senetlerinin özellikleri, izin mercii ve başvuru, kurulduktan sonra verilecek beyannameler, şube açılması, fon toplama ve kullandırma yetkileri, denetleme kurulu, cari hesaplar, katılma hesapları ve bu hesapların özellikleri, fon kullanımından doğacak kar ve zararın muhasebeleştirilmesi, hesaplara yatırılan fonların yurtdışına transferi, karların sermayeleştirilmesi, kurumun tasfiyesi kovuşturma usulü ve özel finans kurumlarının kuruluş ve faaliyetlerinin genel esaslarını düzenleyen düzenlemeler içermektedir. Kurulacak özel finans kurumlarının kurucuları kuruluş ve faaliyet izni alabilmek için T.C. Merkez Bankasına başvurması zorunludur (Altındaş,1998).

Belirtilen kararname ile kurulan ve faaliyetlerine başlamışlardır. Düzenleme ve denetleme yetkisi Türkiye Cumhuriyet Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına verilmiştir. Özel Finans Kurumları 1999 yılına kadar aşağıda belirtilen kanun ve tebliğlerle faaliyetlerini sürdürmüşlerdir;

3182 Sayılı Bankalar Kanunu’na tabi olmayıp, diğer mali kuruluşlara kaynaklık eden 3182 Sayılı Bankalar Kanunun 96.maddesi nedeniyle söz konusu kanun temel kaynak tescil etmektedir.

1567 Sayılı Türk Parasını Koruma Hakkındaki Kanun ve bu Kanuna ilişkin Karar, Tebliğ ve Genelgeler,

T.C Merkez Bankası Tebliğleri,

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından çıkarılan ÖFK’ların kurulması hakkında 83/7506 Sayılı Kararname Eki Karara İlişkin Tebliğ,

Türk Ticaret Kanunu,

3167 Sayılı Çek Kanunu,

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu,

193 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunun Menkul Sermaye iradını tarif eden 94. Maddesi ve 5422 Sayılı kurumlar vergisi kanunun indirilecek giderler bölümündeki 14. Maddesi,

Sermaye Piyasası Kanunu,

Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Kanun (Arabacı,2007).

KHK ile ÖFK'ların faizsiz bir şekilde bankacılık işlemlerini yapacağı, kar ve zarar ortaklığına dayanan uygulaması olan bir bankacılık anlayışı olduğu belirtilmiştir. Petrol zengini olan İslam Ülkelerindeki sermayeyi ülkemize getirmek ve faizi kabul etmeyen insanlar için ülkemizde faizsiz bir bankacılık anlayışı ile kurulmuşlardır. Yürürlükten kaldırılan KHK'nin 90. Maddesi sonradan yürürlüğe giren 3182 sayılı Banklar Kanunun 96.maddesinde yerini almıştır (Özkara,2010).

4491 sayılı Kanun ile yapılan değişikliğe kadar özel finans kurumlarına ilişkin hususları esas alan 96. Madde aynen şu şekildedir;

- 1.Bankalar dışındaki mali kuruluşların ve faaliyetleri bu kanuna tabi değildir.
- 2.Bu kurumların kuruluşlarına, faaliyetlerine, organlarına, tasfiyelerine, Türk Ticaret Kanunun ve diğer mevzuatın çeke ilişkin hükümlerine tabi olup olmayacağı Bakanlar Kurulunca düzenlenir. Düzenleme dışı kalan hususlarda; Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanun hükümleri uygulanır. Türk bankacılık sektörü içinde özel finans kurumlarının kanun ile faaliyet göstermemeleri diğer bankalarla eşit şartlarda faaliyet göstermelerini engellemekteydi ve toplum tarafından kuruma karşı güvensizlik oluşturmaktaydı. Bu sorunların önüne geçilmesi amacıyla özel finans kurumları 1999 yılında 4491 Sayılı Kanun ile 4389 Sayılı Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlardır (Budur,2003).

Özel finans kurumlarının Türk bankacılık sektörüne girmesini sağlayan 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi, Müsteşarlık Tebliği ve TCMB Tebliği Hükümleri ile ÖFK'ların kuruluşları şu şekildeydi;

Kurulacak olan özel finans kurumu anonim şirket statüsünde, en az beş kurucu üyesi ve 100 ortaklı olmalıdır. Ödenmiş sermayesi 1 Trilyon TL'den az olmamalıdır. Kurucu ortaklarında aranan özellikler bankaların kuruluşunda banka ortaklarında aranan nitelikler aranır örneğin, kurucuların iflas etmemesi, hırsızlık, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanma gibi suçlarının olmaması gerekmektedir. Kuruluş için esaslara uygun yapılan başvuru talebi TCMB'na iletdikten sonra Merkez Bankası talebe kendi görüşünü ekleyerek Hazine Müsteşarlığına sunar. Hazine müsteşarlığına gelen talebi Bakanlar Kuruluna iletir ve Kurul uygun görürse kuruluş için özel finans kurumuna izin verir. Kuruldan izin alan ÖFK, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olarak

kuruluş işlemlerini hallettikten sonra 83/7506 sayılı Kararnamenin 6. maddesinde belirtilen TCMB 'sına beyanname vererek faaliyete başlamak için de ayrıyeten izin almalıdır. İlgili madde de yapılan başvuruyu TCMB gerekli incelemeleri yapıp ve bu inceleme sonucunda şartlar sağlanıyor özel finans kurumlarının fon toplamasına ve fon kullandırmasına izin verir ve TCMB izin verdiği özel finans kurumunu Hazine Müsteşarlığına bildirir. Bu adımları tamamlayan özel finans kurumu faaliyetlerine başlayabilir. Özel finans kurumlarının denetimi 1999 yılına kadar TCMB'nce yapılmaktaydı. ÖFK'ların organlarını; Genel Kurulu, İdare Meclisi ve Denetim Kurulu oluşturmaktaydı (Özkara,2010).

4.1.2. 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Özel Finans Kurumları ile İlgili Olan Düzenlemeleri

ÖFK'ların hukuki alt yapılarını güçlendirmek amacıyla 17.12.1999 tarih ve 4491 Sayılı kanunla Bankalar Kanunu kapsamına alınmışlardır. 4389 Sayılı Bankalar Kanunun 20. maddesine eklenen 6 nolu fıkra ile ÖFK'ların mevcut çalışma prensipleri korunarak kanun kapsamına dâhil edilmişlerdir. 4389 Sayılı Bankacılık Kanunu 4491 Sayılı kanunda; bazı maddeler ve bentlerine tabii olmamışlardır. Özel finans kurumlarının tabii olacağı hükümler; Mevduat toplamayacağı, sadece özel cari hesap ve kar ve zarara katılma yoluyla fon toplayabileceklerdir. Faaliyetlerini gerçekleştirirken, satılacak malların elde edilmesini, sağlanmasını ortak yatırım yoluyla elde edebileceklerdir. Finansal kiralama ve her türlü yapılan finansman faaliyetleri kredi olarak sayılmıştır. Özel finans kurumları 4491 sayılı kanunun 6 numaralı fıkra olarak eklenen maddeyle Bankalar Kanunu bazı maddeler dışında tabii olmuşlardır (Alıcı,2017).

12.05.2001 tarihinde 4672 Sayılı Kanun ile Özel Finans Kurumları için yeni düzenlemeler olmuştur. Bu düzenlemeler şunlardır;

Özel Finans Kurumları Birliği kurulmuştur. Bu birlik Türkiye Bankalar Birliğine benzer şekilde tüzel kişiliği olan bir kuruluştur. Kurulan bu Özel Finans Kurumları Birliğine ÖFK'ların üye olma zorunluluğu getirilmiştir. ÖFKB'nin başlıca görev ve amaçları; özel finans kurumlarının tabii oldukları mevzuata uygun bir şekilde faaliyet göstermeleri, mesleğin gelişimi için çalışmalar yapmak. Özel finans kurumları arasında olabilecek her türlü haksız rekabeti önlemek, bunun için tedbirler almak ve bu

alınan tedbirleri uygulamak, ÖFK'ların ilan ve reklamlarında uyacakları şartları esas, nitelik itibarıyla BDDK'nın görüşünü almak. Özel finans kurumları birliği, gerçek kişilerin özel cari hesaplar ve kar ve zarara katılma hesaplarındaki tasarruflarını korumak, amacıyla "Güvence Fonu" kurmakla ve bu fonu idare etmek durumundadır. Özel finans kurumlarından faaliyet izni kaldırılan olduğunda bunun yönetimini ve denetimini sağlamak amacıyla tasfiye kurulu oluşturmak başlıca görev ve amaçlarıdır (Coşkun,2008).

4.1.3. 5411 Sayılı Bankacılık Kanununun Özel Finans Kurumları ile İlgili Olan Düzenlemeleri

- İsimleri Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir.

-4672 Sayılı Kanun'la kurulan Özel Finans Kurumları Birliğinin adı Katılım Bankaları Birliği olmuştur.

-4672 Sayılı Kanun'la ÖFKB'ye güvence fonu oluşturma yetkisi verilmişti ve bu fon birliğin sorumluluğundaydı yeni kanunla güvence fonu TMSF'ye devredilmiştir. Devirden sonra katılım bankalarında bulunan gerçek kişilere ait Türk parası ve yabancı para cinsinden açılan özel cari hesap, kar ve zarara katılma hesaplarının bir kişiye ait tutarının 50 bin YTL kadarlık kısmı TMSF'nin güvencesine alınmıştır.

-Mali durumu bozulan özel finans kurumlarının 4672 sayılı kanuna göre Fona devri mümkün değildi. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile şartların mevcut olması halinde katılım bankalarının fona devri mümkün hale gelmiştir.

-4389 sayılı Bankalar Kanunu ile ÖFK'ların faaliyet izni BDDK tarafından kaldırılabilmekteydi. Mayıs 2001 de çıkarılan 4672 sayılı Kanun ile faaliyet izni kaldırılan ÖFK'nın yönetim ve denetimi ÖFKB tarafından atanan tasfiye kuruluna geçmiştir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile de faaliyet izni kaldırılan katılım bankasının tasfiye görevi TMSF'ye verilmiştir.

-Özel finans kurumlarının ortak ve yöneticilerinin tasfiye kurulunun talebi üzerine şahsi iflasları öngörülmüştür (Arabacı,2007).

4.1.4. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ile Katılım Bankalarına Yönelik Gelişmeler

Yeni Bankacılık Kanunuyla Türkiye’de kurulacak olan bir katılım bankasının kuruluş şartları kanunda belirtilmiştir. Kuruluş şartlarını kısaca özetleyecek olursak;

- Anonim şirket şeklinde kurulması uygun görülmüştür.
- Banka kurucularının kanunda belirtilen şartları taşıması gerekmektedir.
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması,
- Yönetim kurulu üyelerinin bu Kanunun bu kanun hükümlerinde belirtilen niteliklere sahip olmalıdır ve gerçekleştirebilecek faaliyetlerde mesleki tecrübeleri olması gerekmektedir.
- Yapılacak faaliyet konularının planlanan mali, yönetim ve organizasyon yapısı ile uyumlu olması,
- Nakden ve her türlü muvazaadan arî olarak ödenmiş sermayesinin en az otuz milyon yeni Türk lirası olması,
- Ana sözleşmesinin bu kanun hükümlerine uygun olması,
- Kurumun şeffaf, açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması,
- Konsolide denetimini engelleyici nitelikte herhangi bir hususun bulunmaması. (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu).

Katılım Bankalarının Faaliyet İzni;

Kuruluş izni alan katılım bankalarının Kurul’dan ayrıca faaliyet izin alması şarttır. Bir beyanname ile yapılacak başvuru üzerine verilecek izin, kurul tarafından aksi kararlaştırılmış olmadıkça belirlenen faaliyet konularını kapsar. Verilen faaliyet izinleri Resmî Gazetede yayımlanır. Kararın, ilk izin başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde verilmesi gerekir.

Kuruluş izni almış katılım bankasının faaliyete geçebilmesi için;

- Sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve planlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması

-Kurucuları tarafından 7.maddede belirtilen asgari sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin Fon hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi,

-Faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması,

-Yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri haiz olması,

-Kurulca faaliyet konularını, yürütebilecek yeterliliğe sahip olunduğu kanaatine varılması, gerekir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu).

Katılım Bankasının Kuruluş İzninin İptali;

İzinin gerçeğe aykırı olması, kuruluş izninden itibaren dokuz ay içerisinde faaliyet izni için başvurulmamış olması, kuruluş izni için aranan şartların faaliyete geçirilinceye kadar kaybedilmesi durumunda, kuruluş izninden vazgeçildiğinin beyan edilmesi ve faaliyet izni alınmamış olması gibi durumlardan herhangi birinin gerçekleşmesi halinde katılım bankasının faaliyet izni iptal edilir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu).

Katılım bankasının faaliyet izninin iptali veya sınırlandırılması;

Bir katılım bankasının, faaliyet izninin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması veya faaliyet izninin alınmasından itibaren altı ay içinde faaliyete geçilmemesi ya da bir yıl içinde kesintisiz altı ay süre ile faaliyette bulunulmamış olması halinde faaliyet izni iptal edilir. Faaliyet izninin alındığı tarihten itibaren bir ay içerisinde ilgili kuruluş birliğine üye olunmaması veya sisteme giriş payının kalan taksitlerinin Fon hesabına yatırılmamış olması ve bu yükümlülüklerin Kurum tarafından yapılan uyarıya rağmen yerine getirilmemesi durumunda, bu Kanunun 4.maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri dışında kalan faaliyet konulan Kurulca tek tek sınırlandırılabilir (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu).

5411 sayılı Bankacılık Kanunun katılım bankaları ile ilgili yapılan değişiklikleri özetleyecek olursak; en önemli değişiklik özel finans kurumu diye adlandırırken isimlerinin katılım bankası olmasıdır. Faizsiz bankacılık anlayışıyla özel cari hesaplar ve katılım hesaplarıyla fon toplayarak yine aynı şekilde faizsiz bir

anlayışla fon kullandıran uygulamaları ile hizmetlerine devam etmektedirler. Özel finans kurumu birliğinin adı Türkiye Katılım Bankası Birliği oluştur ve her katılım bankası bu birliğe üye olmak zorundadır. Özel finans kurumları birliğinin kontrolünde bulunan güvence fonunun Tasarruf Mevduatı Güvence Fonu'na devredilmesi de yapılan bir diğer önemli düzenlemedir. 2005 yılında çıkarılan ve şu an yürürlükte olan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile katılım bankaları her anlamda banka olarak kabul edilmiştir ve uyguladıkları tüm faaliyetler bankacılık kanununa tabi tutulmuştur.

4.2. Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankasına Dönüşümünün Faydaları

Ülkemizde bankalarla ilgili olan tüm kurallar bankacılık kanununda belirtilmiştir. Türkiye’de faaliyet gösteren tüm bankalar kanunda belirtilen kurallara uygun şekilde faaliyet göstermek zorundadırlar. Şu an yürürlükte olan 5411 Sayılı Bankalar Kanunu 15 kısım, 171 maddeden oluşmaktadır. Ülkemizde bulunan geleneksel bankalar, katılım bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları, Türkiye bankalar birliği, Türkiye katılım bankaları birliği, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve bunların faaliyetleri bu kanun hükümlerine tabiidir. Bankaların kuruluşları hakkında bilgiler, mevzuat izin ve koşulları, kurucu ortaklarda olması gereken nitelikler, BDDK’nin yetki ve sorumlulukları, bankaların iflas durumlarında ve tasfiye süreçlerinde, TMSF yetkileri ve sorumlulukları ve bünyesi zayıflayan bankalara uygulanacak olan yaptırımlar ve idari, adli suçlar ve cezalar bankacılık kanununda yer alan ana başlıklardır (Yazıcı, 2013).

5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile tamamıyla bankacılık sisteminin içine alınmış ve her bakımdan banka oldukları net bir şekilde anlaşılın diye isimleri “Katılım Bankası’na dönüştürülmüştür. 4389 sayılı kanun ile özel finans kurumları topladıkları fonlar için oluşturulan güvence fonu mevcudunu TMSF’ye devretmiştir ve Katılım bankaları fonları da TMSF’ tarafından sigorta edilen fonlar kapsamına alınmıştır. Yeni kanunda, bankaların kuruluşları, yönetim, çalışma esasları, yönetim, çalışma esasları, devir, birleşme ve tasfiye işlemleri ve bankaların denetlenmeleri gibi konulara ilişkin esaslar düzenlenmiştir. Özel finans kurumlarının en büyük problemi

bir kanunla yönetilmedikleri için bankacılık sektörünün neresinde oldukları hep tartışma konusuydu. Yaptıkları işlemler hep bankacılıkla ilgiliydi fakat isimlerinde banka ifadesi bulunmadığından karışıklıklara sebep olmaktaydı. Bu kanunla bankalara özgü bir kanunun kapsamına alınmış oldular. Bankalar kanununa alınmış olsalar dahi tam olarak hukuki sağlamlık 5411 sayılı kanun ile isim değişikliği yapıp kazanılmıştır (Battal, 2007).

Faizsiz bankacılığın ülkemizde ilk başladığı zamanlarda belirli bir kanuna tabii olmamaları tartışma konusu olmuştur. Özel finans kurumlarının hukuki alt yapılarının sağlam bir zemine dayanmadığını göstermekteydi. 4389 sayılı eski bankacılık kanunuyla banka statüsü alıp sonrasında 5411 sayılı yeni bankacılık kanunu kapsamında dâhil olmalarıyla sağlam bir hukuki alt yapıları olmuştur.

Özel finans kurumları yapılan kanuni değişikliklerle 4389 sayılı eski bankalar kanunu ile önce bankalarla aynı çatı altına alınmıştır. Böylece hangi konularda bankacılık kurallarına tabii olduğu net bir şekilde belirlenmiştir fakat ilerleyen zamanlarda Özel Finans Kurumlarının banka oldukları konusunda sorun yoktu fakat isimlerinde banka unvanı olmaması karşılıklılığa neden oluyordu. Bu kurumlar “finansal kuruluşlar”, “genel finans ortaklıkları” gibi kurumlarla karıştırılıyordu ki özel finans kurumları bu kurumlardan çok farklı kurumlardır. Bu karışıklığın giderilmesi açısından kanunla gelen katılım bankası unvanı çok etkili olmuştur (Battal,2007).

İlk kuruldukları yıldan 2005 yılına kadar Özel Finans Kurumu adıyla hizmet veren kuruluşlar katılım bankası unvanı alarak sistemde yerlerini net bir şekilde almışlardır. 1985 yılından bu yana; Türk bankacılık sektörüne yeni bir bakış açısı ve yeni ürünler, yöntemler kazandırmışlardır. Kanunla, isimlerinde banka ibaresinin olması yapılan işlemlerin bankacılıkla ilgili olduğunu net bir şekilde belli olması açısından çok etkili olmuştur. Faizsiz bankacılık ülkemizde banka ibaresiyle adlandırılması dünya ile uyumu düşünüldüğünde oldukça başarılı bir sonuç olmuştur. Ülkemizde halen faizsiz bankacılık prensiplerine uygun çalışan bankalar katılım bankaları unvanı ile faaliyetlerine devam etmektedirler.

Özel Finans Kurumları 19 Aralık 1999 tarihinde 4389 sayılı bankalar kanunu kapsamına alınarak ilk kez kanun kapsamına dahil edilmişlerdir.2000 yılında ekonomimizdeki olumsuzluklar sonucunda birçok banka TMSF’ye devir olmak durumunda kalmışlardır. Özel Finans Kurumları arasında İhlâs Finans Kurumu da

krizden etkilenen bankalar arasındadır. Likidite sıkıntısı yaşayan ve krize yenik düşen İhlâs Finans faaliyet izni kaldırılmıştır. O dönemde geleneksel bankalarda devlet garantisi varken özel finans kurumlarının hiçbir garantisi yoktu ve ihlâs Finans krizden etkilenmesinin yanında banka içindeki yanlış yönetimle batması durumu toplumda özel finans kurumlarına karşı büyük bir güven sorunu yaşatmıştır. 2001 yılında BDDK tarafından faaliyeti durdurulmuş ve akabinde tasfiye sürecine sokulmuştur. Bu durumdan sonra Özel Finans Kurumlarının yasal durumları tekrardan gündeme gelmiştir ve BDDK 20 Eylül 2001 tarih ve 24529 Sayılı Resmî Gazete ile “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” yayınlamıştır. Özel Finans Birliği bünyesinde “Güvence Fonu” oluşturulmuştur. Faaliyet izni kaldırılan Özel Finans Kurumu tasfiyeye ilişkin hükümler ve şahsi sorumluluk müessesesi getirildi. Bu yapılan yeniliklerle Özel Finans Kurumu müşterilerinin sisteme ve bankaya olan güvensizliği giderilmeye çalışılmıştır (Örnek Yılmaz,2016).

Son hukuki düzenleme olarak Özel Finans Kurumları 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alınarak, geleneksel bankalarla kuruluş ve faaliyet izinleri konusundaki farklılıkları ortadan kaldırılmıştır. Halen kullandıkları Katılım Bankası unvanı 5411 Sayılı yeni Bankacılık Kanunuyla değiştirilmiştir. Bu kanunla geleneksel bankaların sahip oldukları güvencelere sahip olmuşlardır. Kanunla gelen isim değişikliğindeki Katılım Bankası unvanı Özel Finans Kurumlarının yaptığı kar ve zarara katılım esasına dayalı olarak, Banka ibaresi ise yaptıkları isimleri daha net ve açık bir şekilde belirtmek açısından oldukça önemlidir. 5411 Sayılı Kanununla gelen değişiklikler; Katılım Bankaları tasarruflarının 50.000 TL’ye kadar olan bölümünü Katılım Bankaları Birliği bünyesinde bulunan “Güvence Fonu”, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiştir. Katılım Bankaları faaliyet izinleri kaldırılmadan önce TMSF’ye devredilecektir. Cari ve katılım hesapları TMSF güvencesindedir ve katılım bankaları BDDK kontrol ve denetimine tabidirler (Öztop,2006).

Özel Finans Kurumları 4389 sayılı eski Bankalar Kanunu’na alındığında banka statüsüne sahip oldu fakat unvanlarında banka ifadesinin olmaması kurumların, yurtdışı işlemlerinde bazı sorunlara neden olmaktaydı. Toplum tarafından da kurumların faizsiz bankacılık işlemi yapıp banka ifadesinin olmaması karışıklığa neden olmaktaydı ve kuruma olan güveni sarsmaktaydı. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunuyla bu karışıklığın ve güven sarsılmasının önüne geçilmiştir. Özel Finans

Kurumları Katılım Bankası isimlerini almıştır. Katılım bankası ismiyle; sistem içindeki karışıklık giderilmiş bu isim son derece açık ve anlaşılır olmuştur. Katılım bankaları 5411 Sayılı Bankacılık Kanunuyla sistem içerisinde yeni bir banka türü olarak tanımlanmıştır ve sektördeki yerini almıştır. Katılım bankaları faaliyetlerini sürdürmek ve toplum tarafından tanınması için çok yararlı olmuştur (Darçın,2007).

4.3. Swot Analizi

Şirketler sürdürülebilirliklerinin devamı için, değişen koşulları iyi analiz etmelidir. Swot Analizi; kendi içindeki gelişmeleri görüp, işletmenin stratejilerini belirlemesine yardımcı olur, değişen koşulları iyi analiz etmek için şirketin güçlü ve zayıf yanlarını bulmak, buna karşın pazardaki fırsat ve tehditleri tespit etmek için kullanılan bir analiz yöntemidir. İşletme bu analizle güçlü yanları görülmesini sağlar ve bu işletmenin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Zayıf yanların görülmesi de bunu geliştirmek için adımlar atılmasını sağlamaktadır. Fırsatlar kısmı ise bu alanda neler yapılabilir, nasıl yatırımlar olduğunu görmek açısından önemlidir ve son olarak tehditler kısmı, tehditlerin neler olduğunu ve bunlara çözümler bularak stratejik kararlar almamıza yardımcı olmaktadır. Swot kelimesi kelimelerin baş harflerinden oluşmuştur. İngilizce “Güçlü Yanlar” demek olan “Strengths”, “Zayıf Yanlar” anlamına gelen “Weaknesses”, “Fırsatlar anlamına gelen “Opportunities” ve “Tehditler” anlamına gelen “Threats” kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır (Kaya Keleş, Kılıç ve Keleş, 2018).

4.3.1. Literatürde Swot Analizi

Dünyada İslami finansın gelişimi ve İslami bankacılığa bakış açılarını inceleyen bazı çalışmalar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 14. Literatür Özeti

YAZAR/YILI	ÇALIŞMANIN KONUSU	YÖNTEM (LER)	SONUÇLAR
El Massah (2015)	Çalışmada dünyada İslam ekonomisinin durum analizi ve Dubai'nin İslam ekonomisinin başkenti olma girişimi araştırılmıştır.	SWOT	Yapılan çalışmada Dubai'nin ekonomisi analiz edilmiştir ve İslam ekonomisine katkıları Swot analizi ile açıklanmıştır. Zayıf yanları ve tehditler tespit edilerek yeni stratejiler belirlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Beg (2016)	Çalışma da Hindistan'ın İslami bankacılık uyumu araştırılmıştır.	SWOT	Çalışmanın sonucunda Hindistan'da İslami bankacılığın oluşturulmasının zor olduğu belirtilmiştir. Yapılan analizle Hindistan'da İslami Bankacılığın uyum sağlaması gerektiği vurgulanmış, İslami bankacılığın güçlü yanları ve fırsatları zayıf yanlar ve tehditlerden daha fazla olduğu görülmüştür.

Mahamud (2016)	Çalışmada Tayland'da İslami finansın esasları, İslam'a uygun kooperatifler başlatmak için uygun ortam araştırması yapılmıştır.	SWOT	Çalışmanın sonucunda Tayland'da İslami kooperatiflerin oluşması için eksiklikleri olduğu kooperatifler hakkında doğru bir anlayış kazandırılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
Haque, Lone ve Thakur (2017)	Çalışmada İslami bankacılığın Hindistan'da nasıl başlanabileceği ve Hindistan merkez bankası araştırılmıştır.	SWOT,Porter'in 5 Kuvvet Modeli	Çalışmada Hindistan'ın İslami bankacılık hakkında toplumun bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Körfez ülkelerden gelen İslami yatırım fonunun Hindistan ekonomisine katkıları olacağı belirtilmiştir ve İslami bankacılığın ülkedeki gelirin eşit dağıtılması açısından önemi vurgulanmıştır.
Baidhowi (2018)	Çalışmada İslami bankacılıkta finansal teknoloji kullanımı araştırılmıştır.	SWOT	Çalışmanın sonucunda; finansal işlemlerin teknoloji sayesinde kolaylaşması İslami bankacılık açısından tehditleri ve zayıf yönleri olduğu görülmüştür. İslami bankacılık hizmetlerinin kalitesini artırmak için ve Endonezya'da İslami bankacılığın gelişimi içinde iyi bir fırsat olduğu görülmüştür.

ShahidveRaj (2019)	Çalışmada İslami bankacılığın ürünleri ve Hindistan'da İslami bankacılık araştırılmıştır.	SWOT	Yapılan çalışmada Hindistan için, geleneksel bankalardan daha çok İslami bankacılığın fırsatları zayıf yanlarından ve tehditlerden daha çok olduğu görülmüştür.
Hussain, Khatoon ve Sarwar (2019)	Çalışmada, Pakistan'daki İslami bankaların rekabet stratejileri araştırılmıştır.	SWOT, PEST ve Porter'in Beş Kuvvet Modeli	Yapılan çalışmada bankacılık sektöründe yoğun bir rekabet olduğu görülmüştür. Pakistan'da İslami bankacılığın stratejilerle geliştirilebileceği sonucuna varılmıştır.
Peediyekkal (2019)	Çalışmada Hindistan'da İslami bankacılığın uygulanabilirliği araştırılmıştır.	SWOT ve Porter'in Beş Kuvvet Modeli	Çalışmanın sonucunda Hindistan'da İslami bankacılığın barındırmaya yönelik potansiyeli olduğu görülmektedir ve ekonomisinin İslami bankacılık ile büyüyebileceği görülmektedir.
Amrani ve Najab (2020)	Çalışmada İslami bankacılığın Fas'ta ve Türkiye'deki durumu karşılaştırılmıştır.	SWOT	Çalışmanın sonucunda Türkiye'deki finansal ekosistemin Fas'a göre çok daha gelişmiş olduğu görülmüştür.
Bose (2020)	Çalışmada Dubai İslam Bankasının güçlü ve zayıf yanları, tehditler ve fırsatlar incelenmiştir.	SWOT, OCP, SAP ve PESTLE	Çalışmanın sonucunda, Dubai İslam Bankasının İslami bankacılık adına oldukça iyi stratejiler belirlendiği görülmektedir.

Nikmah, Suryonto ve Surono (2020)	Çalışmada Endonezya'daki konvansiyonel ve İslami bankacılık araştırılmıştır.	SWOT	Çalışmanın sonucunda; Endonezya'da bankacılık sisteminde konvansiyonel bankalara göre İslami bankalar daha istikrarlı olduğu sonucuna varılmıştır.
Akila ve Faleel (2021)	Çalışmada Londra, Dubai ve Kuala Lumpur şehirlerinden hangisinin İslami finans için en nitelikli şehir olduğu araştırılmıştır.	SWOT	Yapılan çalışmada 3 şehir için ayrı ayrı swot analizi yapılmıştır ve Kuala Lumpur İslam dünyasının finans merkezi olmak için en nitelikli şehir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Zulfahmi, Devi, Asker ve Hassan (2021)	Çalışmada Türkiye'deki İslami (katılım) bankacılığı araştırılmıştır.	SWOT ve ANP	Yapılan çalışmada Türkiye'deki İslami (katılım) bankaların Pazar payının artması için toplumun daha çok bilgilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.
Andriani (2022)	Çalışmada Endonezya'daki geleneksel ve İslami bankacılık sisteminin pandemi dönemindeki rekabet durumu araştırılmıştır.	SWOT ve AHP	Çalışmanın sonucunda; Endonezya'daki bankacılık sektöründe geleneksel bankaların tanımlanmasında kullanılan kriterler İslami bankalara göre daha nitelikli olduğu tespit edilmiştir ve İslami bankaların zayıf yönlerini ve tehditlerini geliştirerek mevcut eksiklerin üstesinden gelerek zorluklara çözüm bulunabilir sonucuna varılmıştır.

Hassany ve Pambekti (2022)	Çalışmada Endonezya'daki İslami bankacılıkta açık bankacılık araştırılmıştır.	SWOT	Çalışmada; İslami bankacılıkta açık bankacılık uygulaması üzerine çalışılmıştır ve güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda; İslami bankacılığın açık bankacılık uygulamasında kullanılabileceği stratejiler açıklanmıştır.
-----------------------------------	---	------	---

4.4.Türkiye’de Katılım Bankacılığı Swot Analizi

Çalışmanın bu kısmında ülkemizdeki katılım bankacılığına yönelik swot analizi yapılmıştır. Katılım bankacılığın güçlü ve zayıf yanları, tehditler ve fırsatlar belirtilmiştir.

Tablo 15. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Swot Analizi

GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
- Dini hassasiyeti olan insanların tasarruflarını ekonomiye katmak. -Güçlü aktif yapışiver fon artışları. - Faizsiz ürün ve hizmetler sunduğu için müşterilerinin artması. - Faizsiz ürünler ile farklılık yaratması. - Atıl fonların finansal sisteme dâhil edilmesi. - Kayıt dışı olan işlemlerin önüne geçmesi. - İstihdam sağlamaları. - Ülkemize Müslüman nüfusu yoğun olan ülkelerle sermaye transferlerinin sağlanması. - Üretim ve ticaret yapma imkânı sağlamaları. - Petrol zengini Müslüman ülkeleri ile bu sistem sayesinde ticari ilişkilerin canlı olması. - Bankacılık sisteminde yaşanan finansal krizlerde çalışma prensipleri gereği en az hasarla çıkmaktadırlar, krizlere karşı dayanıklıdırlar. - İslami finansın gelişmesi için devletin destekleyici ve olumlu yaklaşımının olması. - Ülkemizde lisans eğitiminde İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve KTO Karatay Üniversitesinde İslam iktisadı bölümleri mevcuttur ve lisansüstü eğitimde Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Karabük Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gibi 18 üniversite de İslam iktisadı alanında bölümlerin olması (www.linkedin.com,2022).	- Geleneksel bankalar ile tüm ürünlerde rekabet edilememesi. -Coğrafi erişimlerinin az olması -Toplumun bir kısmının faizsiz bankacılığa karşı önyargılı olması. - Kredi kartlarında noksan pazar payı - Gerekli tanıtım faaliyetleriyle faizsiz bankacılığın topluma tanıtılması, ürün ve hizmetlerin insanlara anlatılması gerekmektedir. - Nakit kredi kullandırmadıklarından, ihtiyaçların belgelendirmek zorunda bırakılma hissi bazı müşterilerinin bankayı tercih etmemelerine sebep olmaktadır. - Akademik çalışmaların az olması. - Faizsiz farklı enstrümanlar geliştirilmelidir. - Yetişkinlere yönelik alkol ve kumar gibi belirli sektörlere izin verilmemektedir. - Gelişen teknolojiyle, dijital bankacılık konusunda etkinliklerini artırmaları gerekmektedir.

FIRSATLAR

- Bankacılık çalışma prensibi faizsiz olduğu için artan müşteri ve genç nüfus
- Bankacılık sistemi içinde faizsiz uygulamalarla farklılık yaratmak.
- Faizsiz banka müşterisi olan insanlar bankalarına güven duyan sadık müşterilerdir.
- İslam ülkeleriyle olan ticaret hacmi.
- Devletin desteğiyle kamu katılım bankalarının açılması.

TEHDİTLER

- Toplumun bir kısmı faizsiz bankacılığa karşı önyargılı yaklaşması ve katılım bankalarına ilişkin farkındalık eksikliklerinin olması.
- Faizsiz bankacılığın yeterince bilinmemesi.
- Küresel ekonomide yaşanan sorunlar.
- Yatırımcıların faizsiz bankacılık ve faizsiz bankacılık ürünleri konusundaki bilgi eksikliği.
- Katılım bankaları için ayrı bir kanun olmaması müşteri için güvensizlik yaratmaktadır.

SONUÇ

İslami bankacılığın ortaya çıkışının en temel sebebi dini hassasiyeti olan insanların İslami kurallar çerçevesinde tasarruflarını değerlendirmek, birikim yapmak ve borçlanacakları zaman dahi faizsiz bir şekilde borçlanmak istemeleridir. Faizsiz bankacılık fikir olarak ilk kez 1955 yılında Muhammed Uzair tarafından ortaya koyulmuştur. Sonrasında uygulamalar ve çalışmalarla dünyada hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. İlk İslami banka 1963 yılında Mit Ghamr Tasarruf Bankası Mısır'da kurulmuştur. 1970'li yıllarda körfez ülkelerinde yaşanan petrol krizi faizsiz bankaların gelişmesi açısından önemlidir. 1970'li yıllardan sonra İslami bankacılık dünyanın çeşitli yerlerine yayılmaya başlamıştır. İslam ülkelerin arasındaki ilişkilerin güçlenmesi ve İslami bankacılığın gelişmesi amacıyla 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur. Faizsiz bankacılık Müslüman ülkeler arasında kültürel, sosyal ve ekonomik ilişkilerin canlanması ve Müslüman ülkeler arasında fazla fonların akışını kolaylaştırmak için faizsiz bankacılık doğuşu oldukça önemlidir.

Ülkemizde ilk kuruldukları da Özel Finans Kurumları sonrasında Kanunla Katılım Bankası unvanı alarak hizmet veren faizsiz bankalar dünyada ve ülkemizde gelişerek, sektör içindeki paylarını artırarak bankacılık sektörü içinde yer almaktadırlar. Ülkemizde faizsiz bankacılığın öncülerinden olan Albaraka Türk ve Faisal Finans kurumları faizsiz prensiplerle hizmetlerine 1985 yılında başlamışlardır. Özel Finans Kurumlarının kuruluşlarının en önemli amacı tasarruf sahiplerinin ellerindeki atıl kalmış fonların ekonomiye katılımını sağlamaktır ve İslam ülkelerindeki petrol geliri ve bu çerçevede oluşan sermayenin ülkemize akışını teşvik etmektir. Özel Finans Kurumları kuruluşlarında herhangi bir kanuna tabii değillerdir. Özel Finans Kurumu adıyla başlayan katılım bankaları bankacılık sistemi içinde uzun yıllar hukuki sağlam zemin oluşturmak için mücadele vermişlerdir. Kuruluşlarından 1999 yılına kadar Bakanlar Kurulunun kararnamesiyle faaliyetlerine devam etmekteydiler. 1999 yılında 4389 Sayılı Bankalar Kanunu'na 4491 sayılı kanun ile tabi olmuşlardır fakat kanunun her maddesinden yararlanamamışlardır. 2001 yılında 4672 sayılı kanun ile de düzenlemeler yapılmış, eksiklikler giderilmiştir ve banka statüsü kazanmışlardır. 20 yıl içinde yeni bir sistem oluşturmaları ve bu sistemde kendi ilke ve prensiplerinden ödün vermeden, finansal sisteme dâhil olma aşamaları, yasal olarak sağlam zeminleri olmadan ilerlemeleri ve ülkemizde bankacılık sektörüne etkileyen

krizlerden en az hasarla çıkmaları sürdürülebilir bir durumda olduklarını göstermektedir. Son olarak 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile de isimlerinde banka ibaresi alarak Katılım Bankası ismiyle, her açıdan banka olarak bankacılık sistemi içinde yerlerini almış hukuki alt yapıları güçlenmiş bir şekilde Bankacılık Kanununa tabi olarak faaliyetlerine devam etmektedirler. 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alınarak isimlerinde banka ifadesinin olması karşılaştıkları zorluklar açısından oldukça önemli bir gelişmedir. Yurtdışı işlemlerinde ve yurt içinde karışıklık olmadan faaliyetlerini devam ettirmektedirler. Toplum tarafından unvanlarında banka ifadesinin olmaması güven sorunu yaratmaktaydı bu kanunla bu sorun ortadan kaldırılmıştır. Özel finans kurumları 1999 yılına kadar Türk Ticaret Kanunu ve tebliğlerle faaliyetlerini sürdürmekteydiler. 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alındıklarında hukuki zeminlerinin sağlamlaşmasının yanında; katılım bankalarında açılan cari ve katılım hesapları güvence fonu TMSF'ye devredilmiştir.

Katılım bankalarının reel sektörü finanse etmek, atıl fonların ekonomiye katılması, dış ticaret finansmanına katkı sağlaması, istihdamı arttırması, kayıt dışı ekonominin önlenmesi, bankacılık sistemi içerisinde rekabetin geliştirilmesi ve yabancı sermaye transferi sağlaması gibi ekonomimize oldukça önemli katkıları bulunmaktadır.

Swot analizi şirketlerin güçlü ve zayıf yanlarını, fırsatlar ve tehditlerini ortaya konulması açısından önemli bir analizdir. Yapılan swot analizinde dünyada İslami bankacılığın gelişmesi ve sürdürülebilirliklerinin devamı için sistemin topluma anlatılması insanların faizsiz sistem hakkında farkındalığın oluşması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde katılım bankacılığı sektörüne yönelik yapılan swot analizinde ise; güçlü yanlarından ve fırsatlardan en iyi şekilde yararlanılmalıdır. Zayıf yanların belirlenmesi de belirlen zayıf yanları geliştirmek için adımlar atılmasını sağlamaktadır. Tehditlerin yarattığı riskleri en aza indirilmesi gerekir ve bu sayede katılım bankaları sektör içinde daha başarılı olacaklardır.

Katılım bankalarının güçlü yanları ekonomik büyümeye küçük ölçekte de olsa önemli katkılar sunmasıdır.2015, 2016 ve 2019 yıllarında ülkemizde açılan devlet destekli katılım bankaları devletin faizsiz sistemin teşvik edildiğini göstermektedir. Ülkemizde İslami bankacılığın gelişmesinde üniversitelerde lisans ve lisansüstü

eğitimlerde bölümlerin açılması etkili olmuştur. KTO Karatay Üniversitesi ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitelerinde lisans düzeyinde İslam iktisadı dersleri verilmektedir. Lisansüstü eğitimde yüksek lisans ve doktora programlarında eğitim veren Karabük Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, gibi üniversitelerde açılan bölümler sayesinde İslami finans eğitiminde önemli bir ivme kazanıldığını göstermektedir.

Sonuç itibariyle; faizsiz bankacılık dünyada ve ülkemizde insanlık için çok önem arz etmektedir ve faizsiz bankacılık sisteminin ülke ekonomilerine sağladığı destek ilerleyen yıllarda da devam edecektir. Katılım bankalarının her yıl artarak devam eden bankacılık sektörü payları finansal sistem içerisine her geçen yıl daha fazla dâhil olduklarını göstermektedir ve böylece sürdürülebilir bir yapıya kavuşmaktadırlar. Ülkemiz açısından katılım bankacılığı sektörü, toplumun bir kısmının önyargıları kırılıp sistem hakkında yeterli bilgilere ulaşılması halinde ve İslami kurallar çerçevesinde faizsiz bankacılık anlayışına uygun ürün çeşitliliği artırıldığında, bankacılık sektör payları daha da artacaktır.

KAYNAKÇA

- AAOIFI,(2015).*Faizsiz Finans Standartları*, TKBB yayınları.
- Abdul-Rahman, Y. (2017). *İslam'da Bankacılık ve Finansman*. Çev.: S.Tuğ ve M.A.Tuğ, İstanbul: İstanbul Zaim Üniversitesi Yayınları 2.Baskı.
- Akbaş, F. ve Kaya, F. (2022). *Katılım Bankalarının Kurumsal Sürdürülebilirliklerini Etkileyen Finansal Performans Göstergelerinin İncelenmesi*.*Maliye ve Finans Yazıları*,117, 159-176.
- Akgüç, Ö. (1975). *Cumhuriyet Döneminde Bankacılık Alanında Gelişmeler*.Tisa Matbaacılık Sanayi. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayını.
- Akgüç, Ö. (1989). *100 Soru'da Türkiye'de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akila, H. ve Faleel, J. (2021). TheRacetoBecomeTheHub of Islamic Finance. *Palarch'sJournal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 18(13), 218-227.
- Aktepe, İ.E. (2013). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları: İstanbul.
- Aktepe, İ.E. ve Dereci, M. (2021). *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. TKBB Yayınları: İstanbul.
- Akyüz, F., Soba, A. ve Yeşil, T. (2020). Katılım Bankalarının CAMELS Analizi YöntemiyleFinansal Performanslarının Değerlendirilmesi.*Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 87, 145-166.
- Alıcı, Y. (2017). *Bankacılık Kanunu Şerhi*. On İki Levha Yayıncılık 2.Baskı: İstanbul.
- Alkış, A. (2018). İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3),120-133.
- Altındaş, H. (1998). *Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Amrani, O. ve Najab, A. (2020). Morocco'sParticipativeBankingSector: A Cross- Analysis of CurrentState, OpportunitiesandChallenges of ItsFiveBanksand Three Windows. *International Journal of IslamicBusiness&Management*, 4(2).

Andriani. (2022). Optimization of Islamic Financial Literacy and Inclusion in the Competitive of the Banking Industry in a Pandemic Period (Analytical Hierarchy Process Review and SWOT Analysis). *Proceedings of Islamic Economics, Business and Philanthropy*, 1(2).

Arabacı, N. (2007). Katılım Bankalarının Türkiye’de Bankacılık Sektöründeki Yeri, İşleyişi ve Performans Analizi Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ayrıçay, Y., Özçalıcı, M. ve Bolat, İ. (2017). Katılım Bankalarının Performanslarının AHP ve GIA Tekniklerinden Oluşan Bütünleşik Bir Sistem İle Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Pamukkale Journal Of Eurasian Socioeconomic Studies*, 4(2), 54-69.

Baidhowi, B. (2018). Sharia Banking Opportunities and Challenges in the Digital Era. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 192.

Battal, A. (2007). *Bankacılık Kanunu Şerhi*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Bayram, E. (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi: CRITIC ve PROMETHEE Yaklaşımları. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 32-38.

Beg, S. (2016). Prospects, Problems and Potential of Islamic Banking in India. *International Journal of Accounting and Financial Management Research*, 6(3), 9-20.

Bolat, İ. Ve Akardeniz, E. (2020). Türkiye’de Katılım Bankalarının Etkinlik Analizi. *Journal of Economics and Research*, 1(2), 42-53.

Bose, I. (2020). Strategic Competitive Analysis of a Banking Organization in UAE: A Study on Dubai Islamic Bank UAE. *The USV Annals of Economics and Public Administration*, 20.

Budur, E. (2003). Türkiye’de Özel Finans Kurumlarının Yeniden Yapılandırılması Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canbaz, M. (2012). *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. F. Kaya (Ed.), İstanbul: Beta Yayınları 1. Baskı.

Canbaz, M. (2018). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Beta Yayınları 2. Baskı.

Canbaz, M. (2022). *İslam İktisadi ve Finansı İlke ve Uygulamalar*. M. F. Canbaz, Y. Katval ve M. F. Buğan (Ed.), Ankara: Orion Kitabevi.

Çalışkan, E. ve Eren, T. (2016). Bankaların performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 85-107.

Coşkun, A. (2008). Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri ve Önemi Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Darçın, A.C. (2007). Özel Finans Kurumları Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dikici, Y. (2018). Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemi ile Karşılaştırılması. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,4(2), 117-125.

Eke, V. ve Sevinç, H. (2021). Türkiye’deki Katılım Bankalarının Etkinlik Analizi: Özel ve Kamu Bankalarının Karşılaştırılması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,28, 434-451.

Ekin, E. (2022). Kamu Bankalarına İlişkin Performansların Entropi Tabanlı WSA ve ARAS Yöntemleri ile İncelenmesine Yönelik Bir Uygulama. *Ekev Akademi Dergisi*, 0(90), 105-122.

El Massah, S. (2015). Islamic Economy Option: SWOT Case Study Analysis. *Advances in Management & Applied Economics*, 5(3),63-84.

Erdoğan, O. ve Uslu, A. (2022). Türkiye’deki Kamu ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının CAMELS Yaklaşımı ile Performanslarının Değerlendirilmesi. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*,2(2),103-120.

Eyceyurt Batır, T. (2019). Türkiye’de Kamu Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü Bazında Değerlendirilmesi: CAMELS Analizi ile 2015-2017 Yıllarına İlişkin Bir İnceleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*,83,193-212.

Güçlü, F. ve Kılıç, M. (2020). İslami Finansın Dünyadaki Gelişimi ve İslami Finansa Yön Veren Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16 (1), 75-91.

Gül, S ve Bektaş, S. (2022). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Konvansiyonel Bankaların Finansal İstikrar Performanslarının Finansal Sağlamlık Göstergeleri ile Değerlendirilmesi: Entropi ve Aras Yöntemleri ile Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 49,553-572.

Gündoğdu, A. (2018). Türkiye’de Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Gri İlişki Analizi ile Ölçülmesi.*Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 201-214.

Güneş, A. (2002). Özel Finans Kurumlarının Performans Açısından Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güney, G. (2018). Türkiye’de Devlet Eliyle Katılım Bankacılığı Dönemi: Bir Etkinlik Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,22(3), 1539-1546.

Güngör, K. (2009). *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB Yayınları.

Görmüş, Ş ve Yabancı, A. (2021). *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB Yayınları.

Gezen, A. (2019). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Entropi ve WASPAS Yöntemleri ile Performans Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 84, 213-232.

Hassany, E. ve Pambekti, G. (2022). Review on The Application of Open Banking in Sharia Banking: An Swot Analysis. *Journal Economics Kevangan Syariah*,5(1).

Hazıroğlu, T. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Fikrinin Doğuşu ve Kavramsal Önemi. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 2(1), 119-132.

Haque, P., Lone, F. ve Thakur, G. (2017). Islamic Banking in India: What More Needed?. *Journal of Islamic Economics Banking and Finance*, 5(3).

Hussain, H., Khatoon, S. ve Sarwar, Z. (2019). Competitive Strategies of Islamic Banks: A Case of Pakistan. *Journal of Philosophy Culture and Religion*,46.

Karakaya, A. (2020). Bulanık Karar Verme Yaklaşımıyla Katılım Bankaları Finansal Performansı. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 99-122.

Kaya Keleş, M., Kılıç, Ü. ve Keleş, A.E. (2018). E-Ticarette Pazar Araştırması ve SWOT Analizi. *El-Cezeri Fen ve Mühendislik Dergisi*, 5(2), 596-604.

Kelleroğlu, F. (2017). Katılım Bankacılığı Sistemi ve Türkiye’de Katılım Bankacılığı Yüksek Lisans Tezi Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kılıç, E.K. (2020). Dünyada Bankacılık Tarihi ve Krizleri Türkiye’deki Bankacılık Sektörü. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 1-31.

Korkmaz, G., Taş, Y. ve Zeytinoğlu, E. (2019). Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir Uygulama. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*,6(3), 666-680.

Kur’an-ı Kerim, Bakara Suresi, 275. ve 276. Ayetleri.

Kur'an-ı Kerim, Bakara Suresi, 278. ve 279. Ayetleri.

Kur'an-ı Kerim, Al-İmran Suresi, 130. Ayet.

Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi, 160.ve 161. Ayetleri

Kur'an-ı Kerim, Rum Suresi, 39. Ayet.

Mahamud, T. (2016). A Study of Strengthsand Weaknesses of Islamic Cooperatives in Thailand. *International Journal of Scientificand Technical Advancements*, 2(1), 11-13.

Nacar, Y. (2007). *Katılım Bankaları ve Finansal Çözümleri*. Sunum, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Nikmah, A., Suryanto, T. ve Surono. (2020). Evalvation of Dubai Banking System in Bankingin Indonesia. *Islamiconomic: Jurnal Ekonomi İslam*, 11(2), 127-104.

Odabaş, A. ve Bozdoğan, T. (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının ELECTRE Yöntemiyle Analizi. *Muhasebe ve Finasman Dergisi*, 88, 199-224.

Öçal, T. ve Çolak, Ö.F. (1988). *Para-Banka*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

ÖFKB (Özel Finans Kurumları Birliği), 2003, İstanbul.

ÖFKB (Özel Finans Kurumları Birliği), 2004, İstanbul.

Örnek Yılmaz, H. (2016). Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Uygulama Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özkan, T. (2020). Türk Bankacılık Sektöründeki Finansal Performans Ölçmede TOPSIS Yönteminin Kullanımı: Katılım Bankaları Üzerine Bir Uygulama. *Maliye ve Finans Yazıları*, 113, 47-64.

Özkara, B. (2010). Katılım Bankalarının Fon Toplama ile Fon Kullandırma İşlemleri ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özsoy, M.Ş. (2012). *Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş*. İstanbul: Kuveyt Türk Yayını.

Özsoy, İ. (1987). *Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı*. İstanbul: Timaş Basım.

Öztop, F. (2006). Özel Finans Kurumlarının Vergilendirilmesi Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özulucan, A. ve Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.

Parasız, İ. (1992). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları 4.Baskı.

Peediyekkal, J. (2019). Islamic Banking in India: Prospects and Challenges. *International Journal of Research in Engineering, Science and Management*, 2.

Pehlivan, P. (2016). Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 296-324.

Pıçak, M. (2012). Faiz Olgusunun İktisadi Düşünce Tarihindeki Gelişimi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 61-92.

Say, S. (2022). Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesinin Entegre Entropi-TOPSIS Yöntemleri ile Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 52, 351-361.

Sezal, L. (2022). Türkiye’de Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılmalı Finansal Performansları Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 40(3), 659-674.

Shahid, M. ve Raj, J. (2019). Islamic Banking in India: An Overview. *ZENITH International Journal of Multidisciplinary Research*, 9(6), 246-252.

Sunbat, A. (2016). Katılım Bankacılığı Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sümer, G. ve Onan, F. (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.

Şahin, Y. (2019). Türk Bankacılık Sistemindeki Katılım Bankalarının Mevduat Bankalarıyla Mukayeseli Analizi Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şekeroğlu, S. ve Özer, K. (2017). Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 15-25.

Şendoğdu, A.A. (2006). *Bankacılığa Giriş*. Ankara: Nobel Basımevi.

Şendoğdu, A. (2014). Özel ve Kamu Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti ve Müşteri Sadakatine Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 91-106.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği). 2008. *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi “1958-2007”*. İstanbul.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği). 2019. *60.Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi 1958-2018*. İstanbul.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği). *Bankalarımız 2021*, İstanbul.

TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği). *Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık*, 2005, İstanbul.

TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği). *Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Bankacılık*, 2006, İstanbul.

TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği). *Katılım Bankaları 2011*, İstanbul.

TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği). *Katılım Bankaları, 2021*, İstanbul.

TKBB (Türkiye Katılım Bankaları Birliği). *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, 2021.

Toraman, C., Ata, H.A. ve Buğan, M.F. (2015). Mevduat ve Katılım Bankalarının Karşılaştırılmalı Performans Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 301-310.

Tuğrul, S. (2004). Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Klasik Bankacılığın Denetim Açısından Karşılaştırılması ve Eğitimi Master Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tunç, H. (2022). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Türkoğlu, İ. (2013). Osmanlı Devleti’nde Para Vakıflarının Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 187-196.

Ulusoy, R. ve Altun, İ. (2017). Faizsiz Finans Sistemine Teorik Yaklaşım. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 63, 135-150.

Ural, M., Demireli, E. ve Güler Özçalık, S. (2018). Kamu Bankalarında Performans Analizi: Entropi ve Waspas Yöntemleri ile Bir Uygulama. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 129-141.

Ustaoglu, D. (2014). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ünal, E.A. (2019). Özel Sermayeli Ticari Bankaların Finansal Performansın SD ve WASPAS Yöntemleri ile Ölçülmesi. *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 384-400.

Yazıcı, M. (1999). *Faiz*. İstanbul: Yayılım Yayıncılık.

Yazıcı, M. (2013). *Bankacılığa Giriş*. İstanbul: Beta Basım 2. Baskı

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi, *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.

Yılmaz, C. ve Özgür, E. (2021). Katılım Bankalarında Karlılığa Etki Eden Faktörlerin Tespiti İçin Panel Veri Analizi Uygulaması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 92, 1-20.

Yılmaz, N. (2020). Türkiye'deki Özel Bankaların TOPSIS Yöntemiyle Performans Analizi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), 1-13.

Yurttadur, M. ve Demirbaş, H. (2017). Türkiye'de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89-117.

Zeytinoğlu, E. (1992). *Parai Faiz ve İslam*. S. Orman ve İ. Kurt (Ed.), İstanbul: İslami ilimler Araştırma Vakfı Yayınları.

Zulfahmi, Z., Devi, A., Asker, E. ve Hassan, R. (2021). Participatory Banks in Turkey: Issues and Proposed Strategy Based on SWOT Analysis. *International Journal of Islamic Economics and Finance*, 4, 121-152.

Albaraka Katılım, adres: <https://www.albaraka.com.tr>.

Kuveyt Türk Katılım, adres: <https://www.kuveytturk.com.tr>.

Türkiye Finans Katılım, adres: <https://turkiyefinans.com.tr>.

Ziraat Katılım, adres: <https://ziraatkatilim.com.tr>.

Vakıf Katılım, adres: <https://vakifkatilim.com.tr>.

Emlak Katılım, adres: <https://emlakkatilim.com.tr>.

<https://linkedin.com.tr> Türkiye İslam İktisadi ve Finansı Eğitim Haritası

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Bankacılığın Gelişiminde Önemli Olaylar.....	20
Tablo 2. Dünyada Faizsiz Bankacılığın Kurumsal Gelişimi.....	23
Tablo 3. En Büyük 10 İslami Banka	33
Tablo 4. İslami Bankaların Bankacılık Sektörü İçindeki Payı	34
Tablo 5. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Sektör İçindeki Payı (Milyon TL-2017-2021).....	37
Tablo 6. Katılım ve Geleneksel Bankaların Hedef ve Amaçları.....	38
Tablo 7. Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması.....	39
Tablo 8. Katılım ve Geleneksel Bankaların Başlıca Finansal Büyüklükleri (Milyon TL- Aralık 2021).....	42
Tablo 9. 09.11.2022 Tarihi İtibarıyla Gruplar Bazında, Banka ve Bankaların Şube Sayıları	44
Tablo 10. Literatür Özeti.....	45
Tablo 11. Katılım Bankalarının (Özel Finans Kurumlarının) Yıllara Göre Aktif Değişimi.....	55
Tablo 12. Katılım Bankalarının Genel Bilgileri.....	56
Tablo 13. Ülkemizde Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Şube Sayıları	62
Tablo 14. Literatür Özeti.....	74
Tablo 15. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Swot Analizi	79

GRAFİKLER

Grafik 1: Katılım Bankalarının Sektördeki Payı (31.12.2021).....	36
Grafik 2: Özel Finans Kurumlarının Şube Sayıları (2000-Temmuz 2004).....	53
Grafik 3: Özel Finans Kurumlarının Personel Sayıları (2000-Temmuz 2004)	54

ÖZGEÇMİŞ

Şenay Selin Can ilkokul ve lise eğitimini İstanbul da tamamladı. Lisans eğitimini Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümünü 2019 yılında bitirerek tamamladı.

